

Nr 102

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m. samt anslag för budgetåret 1956/57 under åttonde huvudtiteln till skolöverstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkterna 180—194, 196—204 och 227—230 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1956, föreslagit riksdagen att anvisa vissa anslag för budgetåret 1956/57 till skolöverstyrelsen, vissa anstalter för lärarutbildning samt psykologisk-pedagogiska institutet.

I propositionen nr 80 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 23 februari 1956, jämte redogörelse för den under skolöverstyrelsens ledning pågående allmänna försöksverksamheten framlagt vissa förslag beträffande specialundervisning m. m. i folkskolan och på försöksskolans högstadium.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft vissa i det följande redovisade motioner.

Beträffande den av departementschefen förebragta utredningen, i den mån den icke medtagits i utskottets redogörelse, får utskottet hänvisa till ovannämnda statsrådsprotokoll för den 4 januari 1956 och den 23 februari 1956.

I. Försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m m

Erfarenheter av den allmänna försöksverksamheten

Under sistnämnda rubrik har i propositionen nr 80 (avsnitt I, s. 2—45) behandlats vissa spörsmål rörande försöksverksamhet med enhetsskola och pedagogisk försöksverksamhet vid högre skolor.

Departementschefen har i dessa hänseenden anfört följande.

Under läsåret 1954/55 omfattade försöksverksamheten med nioårig enhetsskola 46 skoldistrikt. I 18 distrikt var samtliga klasser representerade, från den första till den nionde. 19 distrikt omfattade alla tre klasserna på högstadiet; ett distrikt hade dock inga elever på g-linjen i klass 9.

Ett av de mest framträdande problemen för försöksverksamheten har varit och är tyvärr alltför bristen på kompetenta lärare för högstadiundervisningen. Som en åtgärd för att förbättra lärarrekryteringen tilldelades försöksskolans högstadium ordinarie lärartjänster i läroämnen från och med läsåret 1954/55. Antalet dylika tjänster bestämdes för nämnda läsår till högst 90 adjunktstjänster i Ca 29 alternativt ämneslärartjänster i Ca 27, högst 65 adjunktstjänster i Ca 27 alternativt ämneslärartjänster i Ca 25 samt högst 100 folkskollärartjänster i Ca 23. För innevarande läsår har nämnda antal bestämts till respektive 141, 65 och 200. Härav har skolöverstyrelsen på de olika distrikten hittills fördelat respektive 129, 65 och 186.

Såsom framhållits i överstyrelsens redogörelse hann de ordinarie lärartjänsterna i läroämnen endast i undantagsfall besättas under läsåret 1954/55. De flesta av dessa tjänster uppehölls alltså av extra ordinarie lärare och andra vikarier m. fl. Endast 48 procent av de lärare, som haft minst halv tjänstgöring, hade avlagt fil. mag. eller fil. kand. eller genomgått befodringskurs eller haft annan utbildning, berättigande till anställning som ämneslärare eller folkskollärare i 23 lönegraden. En dryg fjärdedel av lärarna i läroämnen saknade egentlig lärarutbildning. Den del av lärarkåren, som även i avseende å pedagogisk utbildning hade kompetens till adjunks-, ämneslärar- eller 23-gradstjänster, uppgick blott till 28,3 procent.

Jag har tidigare framhållit, att tillskapandet av ordinarie lärartjänster i läroämnen på högstadiet skulle komma att verka endast så småningom och att man ännu i åtskilliga år måste räkna med betydande svårigheter i fråga om lärarrekryteringen i försöksskolan. Detta bekräftas också därav att, enligt vad jag inhämtat, hittills kunnat med ordinarie innehavare besättas blott omkring 35 av tjänsterna i Ca 29—27, omkring 20 av tjänsterna i Ca 27—25 och omkring 75 av tjänsterna i Ca 23. Då det bör vara ett mycket starkt intresse för den kvalificerade lärarkåren i landet att medverka i försöksskolans pedagogiska arbete, är det min allvarliga förhoppning, att de ordinarie lärartjänsterna på högstadiet skall snarast möjligt besättas i betydligt större omfattning än hittills. Några verkligt säkra och definitiva slutsatser beträffande utformningen av den enhetsskoleorganisation, som skall genomföras, torde ju knappast kunna dragas, med mindre det pedagogiska arbetet i försöksverksamheten på fältet omhänderhas av en sådan läraruppsättning, som man kan påräkna skola finnas i den fullt genomförda enhetsskolan. Utan medverkan av dylika lärare i försöksverksamheten är det risk, att enhetsskolan i pedagogiskt hänseende kan få en utformning, som icke motsvarar de resultat, som verkligen kan nås med en erfaren och kvalificerad lärarkår.

Redan med hänsyn till nu berörda förhållanden är det enligt min mening ännu för tidigt att söka göra några generella värderingar beträffande resultatet av försöksverksamheten, liksom det är ogörligt att söka använda endast hittills vunna erfarenheter på vissa punkter som underlag för en bedömning av hur enhetsskolan slutgiltigt bör utformas i pedagogiskt och organisatoriskt hänseende. Ännu någon tid bör man inrikta sig på försöksverksamheten och ge denna förbättrade arbetsbetingelser och ytterligare möjligheter till ändamålsenlig variation av försöken i olika hänseenden.

Den fortlöpande översynen av tim- och kursplanerna för försöksskolan har numera resulterat i »Timplaner och huvudmoment vid försöksverksamhet med nioårig enhetsskola», fastställda av skolöverstyrelsen för läsåren 1955/58. De har alltså ännu icke tillämpats ett helt läsår. Det förtjänar i detta sammanhang också att uppmärksammas, att ännu ingen elev passerat försöksskolans alla klasser från den första till den sista. Den första årskullen med fullständig nioårig skolgång i försöksskolan bakom sig kommer att gå ut först vårterminen 1958. Det är en icke oväsentlig förutsättning för ett gott resultat av skolarbetet, att också eleverna från början får anpassa sig till den förändrade metodiken och andra nya inslag i undervisningen.

Försöksverksamheten är inriktad på en i hela sin längd obligatorisk nioårig skolgång, och det förarbete, som måste utföras för att skolans inre arbete skall kunna uppbära enhetsskolereformen, är såsom framhållits i 1950 års skolproposition stort nog att fylla ut ett årtionde eller mer. I nämnda proposition har förutsatts, att mot slutet av 1950-talet en sammanfattande utredning i skolfrågorna skall komma till stånd, varvid praktiska och vetenskapliga erfarenheter bör sammanarbetas till en hållbar grund för den organisation, som sedan skall successivt genomföras. Denna utredning bör enligt min mening i vissa hänseenden påbörjas så snart som möjligt och senast under år 1958, bland annat i vad gäller den rent vetenskapliga bearbetningen av de olika pedagogiska spörsmålen. Redan vid nästa års riksdag bör emellertid ställning tagas till bland annat frågan om förstärkning av lärarhögskolans pedagogiska institution och arbetsfördelningen mellan denna och skolöverstyrelsen i fråga om vetenskapliga undersökningar m. m. beträffande försöksverksamheten; jag erinrar om att psykologutredningen i sitt betänkande (SOU 1955: 11) föreslagit, att viss del av statens psykologisk-pedagogiska instituts uppgifter överföres till lärarhögskolan, i samband varmed den pedagogiska institutionens personella resurser skall ökas. Jag räknar vidare med att vid höstens budgetarbete skall få prövas frågan om inrättande av särskilda statliga, till vissa lärarutbildningsanstalter knutna försöksskolor, varom skolöverstyrelsen på grundval av den numera inom överstyrelsen verkställda utredningen i ämnet torde komma att framlägga förslag i samband med sina anslagsäskanden för budgetåret 1957/58. Den sammanfattande utredningen i skolfrågorna bör enligt min mening vara avslutad i sådan tid, att därpå grundade förslag om enhetsskolans successiva genomförande och skolväsendets vidare utveckling kan föreläggas riksdagen i början av 1960-talet.

Under tiden bör försöksverksamheten med enhetsskoleorganisation bedrivas med största målmedvetenhet och i hela den omfattning, som lärartillgången och andra inverkan omständigheter medger. Det förefinnes för närvarande ett mycket starkt kommunalt intresse för denna skoltyp, vars tillkomst ju i första hand grundas på ett frivilligt kommunalt åtagande. En ökad omfattning av försöksverksamheten är angelägen framför allt med hänsyn till önskvärdheten av att ytterligare sammanhängande försöksregioner åstadkommes och till det förhållandet, att det utan en verksamhet i större omfattning icke torde vara möjligt att vid bearbetningar av erfarenheter och resultat göra det tillräckligt representativa urval i olika hänseenden, som från vetenskapliga synpunkter kräves. Därtill kommer att en övergång till nioårig skolgång i försöksskolans form för många skoldistrikt också innebär ett tillgodoseende av de krav på skolorganisationens omedelbara vidgning, som de ökade ungdomskullarna ställer.

Försöksverksamhetens successivt ökade omfattning medför givetvis en

allt större arbetsbelastning på skolöverstyrelsens försöksavdelning. Jag har i 1956 års statsverksproposition föreslagit en förstärkning av avdelningens personella resurser med en byrådirektör, en skolpsykolog och en amanuens. Därest likväl en avlastning av avdelningens arbetsböda befinnes erforderlig, bör det i första hand ankomma på skolöverstyrelsen att överväga, huruvida icke handläggningen av en del rutinmässiga ärenden kan överföras till andra arbetsenheter inom överstyrelsen för att försöksavdelningen skall få större möjligheter att koncentrera sig på den konstruktiva delen av försöks- och undersökningsarbetet.

De årligen återkommande redogörelserna för försöksverksamheten avges av skolöverstyrelsen till åtlydnad av Kungl. Maj:ts beslut den 6 oktober 1950, enligt vilket överstyrelsen har att årligen inkomma med »redogörelse för de åtgärder, som under det sist förflutna läsåret vidtagits med avseende på försöksverksamheten, samt för de erfarenheter och resultat, som under samma tid framgått av densamma». Innan jag går in på att i all korthet kommentera några punkter i den föreliggande redogörelsen, vill jag framhålla, att skyldigheten att årligen leverera »erfarenheter och resultat» självfallet icke kan tas alltför bokstavligt, när det gäller ett pedagogiskt och organisatoriskt uppbyggnadsarbete, som i många väsentliga avseenden med nödvändighet kräver fleråriga erfarenheter och fortlöpande undersökningar. Några »erfarenheter och resultat» kan givetvis icke lämnas årsvis i fråga om de mera långsiktiga undersökningar och pedagogiska och organisatoriska arrangemang, som i försöksverksamhetens nuvarande skede är mest aktuella. Som exempel kan nämnas de differentieringsanordningar med s. k. alternativkurser, som i samband med den nya versionen av »Timplaner och huvudmoment» nu är under utprovning i distrikten. Effekten av dylika anordningar kan ej med någon säkerhet bedömas förrän de prövats med en eller annan årgång elever på försöksskolans hela högstadium, det vill säga först efter en minst treårig försöksperiod. I dylika hänseenden bör därför berättelserna få begränsas till huvudsakligen beskrivande redogörelser för försöksverksamhetens utveckling och problem, till dess efter några år verkliga slutsatser kan dragas av de gjorda erfarenheterna.

Liksom tidigare har konsulenterna och lärarna uttalat sig i differentieringsfrågan. Av lärarna i läroämnen på högstadiet har endast 0,8 procent av den akademiskt utbildade gruppen och 6,9 procent av folkskollärargruppen ansett en differentiering inom klassens ram vara den bästa differentieringsanordningen, medan 77,4 procent respektive 70,4 procent av dessa grupper funnit en fördelning av eleverna efter förmåga på olika parallellavdelningar vara bäst. 15 procent respektive 18,9 procent har givit sitt förord för en differentiering på parallellavdelningar endast vid undervisningen i vissa ämnen. Hos den mycket heterogena lärarkåren i högstadiets läroämnen rådde således under det gångna läsåret en ganska kompakt majoritet för en klassdifferentiering i större eller mindre omfattning. Mer förvånande är att intresset för en differentiering inom klassens ram på mellanstadiet också var ganska svagt hos mellanstadielärarna. Något mer än en fjärdedel (26,3 procent) rekommenderade sistnämnda alternativ, medan en tredjedel av rösterna föll på vartdera av de två andra nyss nämnda alternativen.

Av uppgifterna om högstadieavdelningarnas sammansättning under läsåret framgår, att eleverna i sjunde och åttonde klasserna i de allra flesta fall grupperats i avdelningar alltefter tillvalsämnen. Av 142 avdelningar i klass 7 bestod 51 av enbart elever med två främmande språk och 71 av ele-

ver med ett främmande språk i kombination med svensk övningskurs eller praktiskt ämne. Endast 20 avdelningar i klass 7 omfattade både elever med två och elever med ett främmande språk. Av 104 avdelningar i klass 8 var 71 helt grupperade efter tillvalet (37 avdelningar med enbart elever med två främmande språk, 18 avdelningar med enbart elever, som valt engelska, och 16 avdelningar med enbart elever utan främmande språk). Endast 33 avdelningar bestod av både elever, som valt främmande språk, och elever med annat ämnesval. En klassdifferentiering alltefter ämnesvalet från och med sjunde klassen har alltså tillämpats i mycket stor utsträckning. Såsom jag framhöll i fjol är detta förståeligt, eftersom man måst gå till verket utan det pedagogiska förarbete, som alltifrån början ansetts oundgängligen nödvändigt. Det bör också beaktas, att systemet med klassdifferentiering alltefter ämnesvalet ej innebär någon definitiv uppsortering av eleverna från och med sjunde klassen, eftersom systemet alltid är kombinerat med rätt till övergång från en tillvalsgrupp till en annan.

För att få differentieringsfrågan allsidigt belyst genom systematiska försök även med odifferentierade avdelningar på högstadiet torde det bli nödvändigt att anställa dylika försök vid de i det föregående omnämnda statliga försöksskolorna, där försöken kan utföras av lärare med den speciella pedagogisk-metodiska skolning och erfarenhet, som otvivelaktigt är en avgörande förutsättning för ett effektivt arbete med ett odifferentierat elevmaterial. Sedan kan det vara dags att söka avgöra, i vilken utsträckning en högstadieundervisning utan mer eller mindre omfattande differentiering alltefter elevernas studieförutsättningar skall kunna bedrivas med framgångsrikt resultat. Att en ändamålsenlig metodik och lämpliga kursföreskrifter och läroböcker för en dylik undervisning måste skyndsamt utarbetas, är emellertid uppenbart med hänsyn till sådana högstadieskolor på landsbygden, där antalet parallellavdelningar är och kommer att förbli begränsat.

Beträffande nionde klassen har från flera håll påtalats de olägenheter och ogynnsamma konsekvenser, som följer med samläsning mellan a- och g-linjen. Såsom överstyrelsen framhållit har dock numera skapats gynnsammare arbetsförutsättningar härutinnan. Enligt allmänna försöksskolebestämmelserna får särskilda avdelningar av 9 a och 9 g upprättas om antalet elever är minst 10 i vardera avdelningen eller minst 6 i endera avdelningen och minst 25 i båda avdelningarna tillsammans. Bildar 9 a och 9 g en avdelning om lägst 18 elever, varav lägst 5 i 9 g, får sistnämnda elever bilda särskild undervisningsgrupp i modersmålet, engelska, tyska, franska och matematik.

I årsredogörelsen för läsåret 1951/52 betecknade överstyrelsen siffrorna för den första elevkontingentens ämnesval i fråga om språk i klass 7 såsom »i viss mån oroväckande». Överstyrelsen åsyftade det förhållandet, att icke mindre än 52,8 procent av eleverna tillvalt tyska och därmed engagerat sig för två främmande språk. Nämnda procenttal har emellertid därefter stadigt sjunkit, och en ytterligare avtappning från den tvåspråkiga ämneskombinationen äger rum vid övergången till åttonde klass; procenttalet för den tvåspråkiga gruppen i klass 8 har sjunkit från 42,8 läsåret 1952/53 till 37,5 innevarande läsår. Även om man beaktar, att en avgång sker till högre skolor före klass 7, synes dock det av överstyrelsen redovisade siffermaterialet i förevarande hänseende tyda på en tendens mot en rimligare balans. Såsom överstyrelsen anför, kan detta delvis bero på en mera verksam studierådgivning. Studierådgivningen och yrkesvägledningen har uppen-

barligen betydelsefulla uppgifter att fylla i detta hänseende, liksom det också måste vara av stort intresse att fortlöpande följdundersökningar göres beträffande exempelvis sambandet mellan ämnesvalet i klasserna 7 och 8, linjevalet i klass 9 samt yrkesvalet eller valet av fortsatt utbildning.

I detta sammanhang får jag erinra om att i 1956 års statsverksproposition, bilagan åttonde huvudtiteln p. 195, framlagts förslag om anordnande av befodringskurser för yrkesvalslärare i syfte att förbättra dessa lärares specialutbildning.

Försök med förberedande yrkesutbildning i klass 9 y har nu pågått under två läsår. Såsom framgår av redogörelsen har under läsåret 1954/55 möjligheterna att förlägga denna utbildning till yrkesskolor av olika slag något förbättrats i jämförelse med det första året. I och med den successiva utbyggnaden av yrkesutbildningens kapacitet öppnas ökade möjligheter för en dylik anordning. De problem, som redovisats i samband med den förberedande yrkesutbildningen i klass 9 y, understryker i hög grad behovet av samarbete och samverkan — både vid planeringen och vid de praktiska anordningarna — dels mellan olika skoldistrikt, dels mellan försöksskolan och yrkesskolan, dels mellan lokala och regionala myndigheter. Jag torde få återkomma till dessa spörsmål i samband med anmälan av skolstyrelseutredningens förslag.

Förutnämnda »Timplaner och huvudmoment», som fastställts att gälla under läsåren 1955/58, innefattar bland annat förebild till timplan för klass 9 y, avseende åtta olika huvudgrenar: 1) jord- och skogsbruk (tre varianter), 2) husligt arbete (tre varianter, varav en allmänpraktisk), 3) metallindustri, 4) träindustri (två varianter), 5) för orten väsentligt yrkesområde, 6) detaljhandel och kontor (tre varianter), 7) hantverk och blandade yrken (två varianter, varav en allmänpraktisk) samt 8) teknisk gren (två varianter). Enligt redogörelsen för läsåret 1954/55 har lärarnas synpunkter på den yrkesförberedande utbildningen fortfarande mest gällt dess rekrytering, som ansetts behöva förbättras. Bland annat har föreslagits åtgärder för att göra y-linjen mera tilldragande även för allmänt begåvade elever, exempelvis genom att jämsides med den praktiska utbildningen ge en sådan teoretisk underbyggnad, att eleverna sedermera utan svårighet kan övergå till kvalificerad fortsatt utbildning i fackskolor eller specialgymnasier. I anslutning därtill får jag framhålla, att de nya timplaneförebilderna innesluter två grenar med en dylik inriktning, nämligen en variant av handelsgrenen (6 c) och en variant av den tekniska grenen (8 b), båda med undervisningen helt förlagd till skolan. Den yrkesteoretiska undervisningen är på dessa grenar av betydligt större omfattning än på övriga grenar. Arbetet förutsätter därför hos eleverna både intresse för och förmåga till teoretiska studier. I vissa ämnen kan undervisningen på dessa grenar få en mera allmän karaktär och närmas till eller helt följa kursplanerna för 9 a och 9 g. För elever, som har planer på fortsatta studier även i skolor på gymnasie-stadiet, bör undervisningen bedrivas så, att behovet av kompletteringar vid inträde i högre skolor blir så litet som möjligt.

Jag får i detta sammanhang också erinra om att Kungl. Maj:t den 3 februari 1956 meddelat beslut angående vissa kompletteringsmöjligheter för försöksskolans elever. Bestämmelserna i ämnet innebär, att den som efter genomgång av klass 9 erhållit avgångsbetyg från försöksskola må undergå fyllnadsprövning enligt fordringarna för avgångsbetyg i varje i nämnda klass förekommande ämne, oavsett linje. Vitsord vid dylik pröv-

ning skall ha samma meritvärde som vitsord i avgångsbetyg, i den mån ej annat särskilt föreskrives.

Till frågan om utformningen av den förberedande yrkesutbildningen på högstadiet anknyter också spørsmålet om försök med praktiska realskol-linjer av olika slag i samband med försöksverksamheten. Jag har för avsikt att upptaga denna fråga till närmare prövning vid anmälan av realskole-utredningens förslag.

I sistnämnda sammanhang kommer jag också in på vissa frågor om nya utbildningslinjer på realskolestadiet, vilka skolöverstyrelsen behandlat i sin redogörelse för pedagogisk försöksverksamhet vid högre skolor under det gångna läsåret. Det gäller — förutom treåriga realskollinjer — bland annat särskild realexamen samt fast linjedelning på flickskolans högstadium.

Överstyrelsens redogörelse visar, att ett betydande pedagogiskt nyda-ningsarbete pågår också inom de högre skolorna. Allteftersom tillräckliga erfarenheter i den ena eller andra riktningen vinnes av de olika systema-tiskt upplagda försöken, bör resultat och slutsatser framläggas samt en prövning ske, huruvida anordningarna bör infogas som normala företeelser i skolans arbete eller avskrivnas på grund av ogynnsamma erfarenheter eller av annat skäl. Vad jag i det föregående anført om omöjligheten av att årligen kunna redovisa »erfarenheter och resultat» i fråga om mera långsiktiga undersökningar och försöksanordningar gäller givetvis även beträffande den pedagogiska försöksverksamheten vid högre skolor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels de båda likalydande motionerna I: 421 och II: 513 av herr *Lindblom m. fl.* och herr *Ohlin m. fl.*, i vilka (punkten I. C) hemställts, såvitt här är i fråga,

a) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om tillsättande före 1957 års utgång av en allmän skolutredning med uppgift att i första hand belysa skolans målsättning i en obligatorisk, organisatoriskt sammanhållen nioårig skola samt att på denna grund inkomma med förslag till organisa-tionsformer, timplaner och huvudmoment för denna skola, vid sådan tid-punkt, att senast 1962 års riksdag kan ta slutgiltig ställning till dessa frågor;

b) att riksdagen måtte uttala att en sammanfattande rapport från för-söksverksamheten med nioårig enhetsskola avfattas vid utgången av läs-året 1958/59, varvid det vetenskapliga ansvaret bör åvila chefen för lärar-högskolans i Stockholm pedagogiska institut samt det administrativa an-svaret för utarbetandet av rapporten åvila skolöverstyrelsens försöksav-delning;

dels de båda likalydande motionerna I: 427 och II: 529 av herr *Ewerlöf m. fl.* och herr *Hjalmarson m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt här är i fråga, att riksdagen måtte uttala att vid utformande av de närmaste årens skol-politik avgörande vikt måtte fästas vid följande synpunkter:

»a) Det kommunala skolväsendets sunda utveckling främjas genom en

rationell organisation och en ändamålsenlig ekonomisk förvaltning. Det statliga inflytandet begränsas till vad som är oundgängligen nödvändigt för uppehållande av en god och såvitt möjligt likformig standard. Den lokala administrationsapparaten utformas utan schematisering efter kommunens behov. Mellankommunal samverkan under friast möjliga former uppmuntras där så är ändamålsenligt.

b) En omprövning av statsbidragssystemet bör ske i syfte att åstadkomma likartade bidragsgrunder i fråga om såväl teoretiska som praktiska utbildningslinjer inom alla skolformer.

c) Innan enhetsskolans organisation tagit definitiv form, bör försöksverksamhet icke utan alldeles särskilda skäl anordnas i större utsträckning än som är av behovet påkallat för att ge ett tillräckligt underlag för en riktig bedömning av försöksverksamhetens resultat. Försöksverksamheten måste också försiggå så länge att man kan få en uppfattning om huruvida de elever, som genomgått enhetsskolan, där fått en grundutbildning, som visar sig bärkraftig för vidare utbildning.

Försöksverksamheten måste vara allsidig, och icke minst måste man noga pröva, hur omfattande förstärkningsanordningar de olika elevgrupperna behöva på mellanstadiet, för att högstadiets olika linjer skola ge bästa möjliga resultat. Ävenledes måste man sträva efter att skapa så pass stora högstadier, att akademiskt utbildade lärare med ämbetsexamen i de olika teoretiska läroämnena på högstadiet kunna anställas och den förberedande yrkesutbildningen förses med välkvalificerade lärare.

j) Målmedvetna ansträngningar böra inriktas på att främja den praktiska yrkesutbildningen såväl inom hantverk och industri som i yrkesskolor och specialgymnasier. Mellankommunal samverkan bör eftersträvas.»

dels de båda likalydande motionerna I: 428 och II: 519 av herrar *Öhman* och *Norling* samt herr *Holmberg m. fl.*, i vilka hemställts att riksdagen med hänsyn till den situation som föreligger på skolväsendets område måtte besluta att den 9-åriga enhetsskolans genomförande påbörjas i hela landet inom loppet av de närmaste fem åren samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär framläggandet av en plan härför och förslag om nödvändiga åtgärder med beaktande av vad som i motionerna anföres;

dels motionen I: 432 av herr *Arrhén*, vari hemställts att riksdagen i anslutning till riksdagsbeslutet 1950, vilket förordade »allsidiga försök» inom en föreslagen försöksverksamhet, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om att försök i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionen anförts får göras i den utsträckning, som kan anses erforderlig och ändamålsenlig;

dels ock de båda likalydande motionerna I: 504 och II: 664 av herr *Arrhén* och fröken *Karlsson*, i vilka hemställts att riksdagen vid behand-

lingen av propositionen nr 80 måtte taga hänsyn till de synpunkter, som i motionerna angivits.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena torde få hänvisas till motionerna I: 427, I: 432, I: 504, II: 513 (s. 1—10) och II: 519.

Specialundervisning m. m. i folkskolan och på försöksskolans högstadium

K u n g l. M a j : t har i propositionen nr 80 (avsnitt II, s. 46—64) föreslagit riksdagen att

a) godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för hjälpundervisningen i folkskolan, att tillämpas tills vidare från och med redovisningsåret 1956/57;

b) godkänna av departementschefen förordade grunder för övrig specialundervisning i folkskolan, att tillämpas tills vidare från och med redovisningsåret 1956/57;

c) godkänna av departementschefen förordade grunder för specialundervisning på försöksskolans högstadium, att tillämpas tills vidare från och med redovisningsåret 1956/57.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels de båda likalydande motionerna I: 255 och II: 403 av fröken *Ranmark m. fl.* och fru *Renström-Ingenäs*, i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av frågan om bidrag till folkskoleväsendet måtte besluta att uppdelning på avdelningar i slöjdundervisningen måtte tillåtas vid ett elevantal på 20 och att inrättande av särskild hjälpklassavdelning måtte kunna ske, då antalet psykiskt efterblivna lärjungar uppgår till minst 8;

dels motionen II: 421 av fröken *Ager*, vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av frågan om bidrag till folkskoleväsendet måtte anvisa medel för att på sätt i motionen föreslagits nedbringa gruppavdelningarnas storlek i ämnet slöjd;

dels de båda likalydande motionerna I: 503 och II: 663 av herrar *Sunne* och *Söderquist* samt fröken *Vinge*, i vilka hemställts att riksdagen ville besluta, att barnantalet i skolmognadsklasserna skall fastställas på grundval av de särskilda grundtal och delningstal som föreslagits av skolöverstyrelsen;

dels ock motionen II: 660 av herr *Larsson* i Hedenäset, vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 80 måtte, vad det

gäller hjälpklassundervisningens ordnande och möjligheterna till ökad praktisk utbildning i enhetsskolans klass 8, beakta vad i motionen anförts.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna I: 255, II: 421, II: 660 och II: 664.

Av statsrådsprotokollet inhämtas i huvudsak följande.

Folkskolan

Hjälpundervisning

Skolöverstyrelsen föreslår, att särskild hjälpklassavdelning skall kunna inrättas, när vid skola eller skolenhet antalet elever, som är i behov av hjälpundervisning i klass, vid läsårets början uppgår till minst 8 (nu minst 10). Till stöd för förslaget åberopas främst angelägenheten av att mindre och mer glesbebyggda skoldistrikt beredes ökade möjligheter att anordna hjälpklassundervisning. Ett genomförande av den föreslagna sänkningen av grundtalet medför viss kostnadsökning. Beräkningen därav är emellertid mycket vansklig på grund av svårigheten att bedöma hur många nya avdelningar, utöver den normala årliga ökningen, ändringen skulle medföra. Under förutsättning att ett genomförande av förslaget medför en ökning av antalet hjälpklassavdelningar med 50, samtliga av Hj-B3-form, beräknar överstyrelsen kostnadsökningen för statsverket till i avrundat tal 617 000 kronor.

Någon ändring av nu gällande bestämmelser rörande inrättande av särskild undervisningsavdelning i slöjd för hjälpklass elever ifrågasättes icke, men däremot föreslår överstyrelsen, att uppdelning i två grupper av dylik avdelning skall kunna ske, då antalet elever utgör minst 15 (nu minst 16), att uppdelning på tre grupper skall kunna ske, då elevantalet uppgår till minst 27, samt att ytterligare uppdelning skall kunna äga rum för varje påbörjat nytt 13-tal lärjungar. Överstyrelsen beräknar, under förutsättning att antalet slöjdgrupper vid tillämpning av de föreslagna bestämmelserna kommer att öka med 25, merkostnaden för statsverket till i avrundat tal 33 000 kronor.

Slutligen utgår överstyrelsen från att de nu beträffande undervisningen i hushållsgöromål gällande delningsgrunderna skall äga motsvarande tillämpning å ämnesgrenen hemkunskap.

Andra former av specialundervisning

Skolöverstyrelsens förslag avser dels undervisning i följande typer av specialklasser, nämligen hörsel-, syn-, observations-, läs-, tal-, friluft- och hälsoklasser, dels undervisning i skolmognadsklasser, dels ock särskild specialundervisning för barn med synfel eller med hörsel-, tal-, läs- och skrivsvårigheter.

Beträffande specialundervisningens organisation anför överstyrelsen huvudsakligen följande.

Inom överstyrelsen tillkallade utredningsmän har framlagt följande förslag till organisation av specialundervisningen.

A. *Skoldistrikt, där antalet barn är tillräckligt för inrättande av specialklasser.*

1. Specialundervisning skall förekomma endast genom undervisning i specialklass för a) elever, som uppvisar sådana psykiska särdrag att de icke lämpligen bör undervisas i vanlig klass (*observationsklass*), b) elever, som haft eller har tuberkulos men icke är smittförande (*friluftsklass*), c) elever, som är allmänt klena, har nedsatt motståndskraft mot infektioner eller är i lång konvalescens (*hälsoklass*) och d) elever, som, ehuru de uppnått den för intagning i skolan fastställda levnadsåldern, vid prövning befunnits icke ha nått den skolmognad, att de med framgång kan deltaga i undervisningen i vanlig nybörjarklass (*skolmognadsklass*).

2. Specialundervisning skall förekomma genom undervisning antingen i specialklass (*synklass*) eller i »blandad klass» för synsvaga elever.

Med »blandad klass» synes utredningsmännen avse, att de synsvaga lärjungarna skulle bilda egen avdelning men åtnjuta undervisning i vanlig klass i vissa ämnen, som icke ställer så stora krav på synförmågan, exempelvis kristendom, historia, musik och gymnastik.

3. Specialundervisning skall förekomma genom undervisning antingen i specialklass (*tal- respektive läsklass*) eller genom jämsides med undervisning i vanlig klass bedriven särskild specialundervisning för a) elever med röst- och talfel samt b) elever med läs- och skrivsvårigheter.

För elever med röst- och talfel skall specialundervisning meddelas i första hand genom särskild specialundervisning jämsides med undervisning i vanlig klass. Endast under vissa omständigheter bör sådana barn undervisas i talklasser.

För elever med läs- och skrivsvårigheter är bland annat graden av dylika svårigheter avgörande för om eleven lämpligen bör placeras i läsklass eller bör erhålla särskild specialundervisning jämsides med undervisning i vanlig klass. Endast om särskild specialundervisning visar sig icke vara tillfyllest bör således sådan elev placeras i läsklass. Särskild specialundervisning åt båda kategorierna av här avsedda barn bör kunna anordnas som understödjande undervisning efter det att eleverna lämnat specialklass och övergått till vanlig klass.

4. Specialundervisning skall förekomma genom undervisning i specialklass (*hörselklass*), i viss kombination av specialklass och vanlig klass eller genom jämsides med undervisning i vanlig klass bedriven särskild specialundervisning för elever med hörselsvårigheter.

Därest elev befinner ha så stora hörselsvårigheter att undervisning i vanlig klass är utesluten eller skulle innebära betydande svårigheter för eleven, bör han placeras i hörselklass. För att bryta den isolering, som undervisning i hörselklass medför, bör försök göras att låta eleven deltaga i vissa ämnen i vanlig klass, exempelvis teckning, slöjd, gymnastik. Vid övergång från hörselklass till vanlig klass bör som understödjande undervisning kunna anordnas särskild specialundervisning.

B. Skoldistrikt, där antalet barn är otillräckligt för inrättande av specialklasser.

1. Interkommunalt samarbete för inrättande av specialklasser för sådana elever, för vilka undervisning i specialklass förordats.

2. Särskild specialundervisning anordnas för lärjungar med hörsel-, tal-, läs- och skrivsvårigheter.

Överstyrelsen förordar den av utredningsmännen föreslagna organisationen utom vad beträffar undervisning åt synsvaga elever. Med hänsyn bland annat till att den av utredningsmännen föreslagna anordningen med »blandade klasser» synes medföra vissa svårigheter av organisatorisk art vill överstyrelsen i stället för sådana barn förorda antingen undervisning i synklass — i sådana skoldistrikt där synklass kan inrättas — eller särskild undervisning jämsides med undervisning i vanlig klass. Särskild undervisning skall därvid förekomma företrädesvis i modersmålet, matematik och geografi.

Beträffande undervisning åt barn med röst- och talfel vill överstyrelsen understryka, att specialundervisning i första hand skall meddelas genom särskild undervisning jämsides med undervisning i vanlig klass.

Skolöverstyrelsen framhåller, att antalet elever i specialklasser givetvis måste vara avsevärt lägre än i vanliga klasser, för att syftet med specialundervisningen skall kunna uppnås. Överstyrelsen erinrar om att de till kungörelserna 1947: 234 och 1950: 137 fogade anvisningarna rörande elevernas fördelning på läraravdelningar i folkskolan ej är tillämpliga beträffande de egentliga specialklasserna; för skolmognadsklasser tillämpas dock de för vanliga klasser gällande bestämmelserna.

Skolöverstyrelsens förslag — vilket huvudsakligen innebär ett fastställande av hittillsvarande praxis i fråga om elevantalet i specialklassavdelningar — framgår av följande sammanställning.

Klass	Antal elever vid skola eller skolenhet vid läsårets början		Därutöver en läraravd. för varje påbörjat
	En läraravd.	Två läraravd.	
hörselklass	7—13	14—20	10-tal elever
synklass			
observationsklass			
läsklass	10—15	16—28	14-tal elever
talklass			
skolmognadsklass	10—17	18—30	15-tal elever
friluftsklass	10—21	22—40	20-tal elever
hälsoklass			

Där endast en avdelning av viss klass funnits inrättad, bör enligt överstyrelsen viss möjlighet finnas att bibehålla denna avdelning även om elevantalet i avdelningen vid påföljande läsårs början icke uppgår till det som minimum för inrättande av sådan klass angivna. Överstyrelsen föreslår, att vederbörande statens folkskolinspektör skall kunna medgiva, att

avdelningen må bibehållas under ett läsår under förutsättning att antalet elever uppgår till minst 5 i hörsel-, syn- och observationsklass samt minst 8 i läs-, tal-, friluftsklass, hälso- och skolmognadsklass.

Vidare föreslår skolöverstyrelsen — under framhållande av att i princip samma omständigheter, som anförts för att här ifrågavarande barn bör undervisas i specialklass i stället för i vanlig klass, torde kunna åberopas som motivering för att dessa elever skall bilda särskilda undervisningsavdelningar i slöjd, hushållsgöromål och hemkunskap samt yrkeskunskap — att särskilda avdelningar skall kunna anordnas i nämnda ämnen enligt följande grunder.

Slöjd

Klass	Antal elever vid skola eller skolenhet vid läsarets början		Därutöver en avd. för varje påbörjat
	En avd.	Två avd.	
hörselklass	6—13	14—24	10-tal elever
synklass			
observationsklass	6—8	9—16	8-tal elever
läsklass	10—15	16—30	15-tal elever
talklass			
friluftsklass			
hälsoklass			

Hemkunskap och hushållsgöromål. Yrkeskunskap

Klass	Antal elever vid skola eller skolenhet vid läsarets början		Därutöver en avd. för varje påbörjat
	En avd.	Två avd.	
hörselklass	6—12	13—20	10-tal elever
synklass			
observationsklass	6—8	9—16	8-tal elever
läsklass	6—12	13—24	12-tal elever
talklass			
friluftsklass			
hälsoklass			

Skolöverstyrelsen föreslår, att den för folk- och småskollärare enligt 4 § 2 mom. avlöningsreglementet för folkskolan föreskrivna undervisningsskyldigheten av 30 respektive 28 veckotimmar skall minska med 4 veckotimmar för lärare i hörsel-, syn-, tal-, läs-, observations- och skolmognadsklasser eller med samma antal veckotimmar varmed hjälpklasslärares undervisningsskyldighet är nedsatt. Därjämte föreslås, att överstyrelsen även för nu ifrågavarande specialklasslärare skall äga medgiva nedsättning av den sålunda föreslagna undervisningsskyldigheten med ytterligare högst

fyra veckotimmar under förutsättning att undervisningen under motsvarande timantal utan kostnad för statsverket meddelas av annan lärare med erforderlig kompetens.

Överstyrelsen förordar vidare, att folkskolinspektören skall kunna medgiva, att fyllnadstjänstgöring för lärare i friluft- och hälsoklasser i förekommande fall får uttagas genom övervakning av eleverna under deras vilotimme.

Såsom framgår av vad skolöverstyrelsen anfört beträffande specialundervisningens organisation förutsättes, att särskild specialundervisning anordnas för barn med synfel i skoldistrikt, där synklass icke finnes inrättad, samt för barn med hörsel-, tal-, läs- och skrivsvårigheter såväl i skoldistrikt, där motsvarande specialklasser är inrättade, som i skoldistrikt, där sådana klasser icke är inrättade.

Överstyrelsen förordar, att — liksom beträffande särskild hjälpundervisning — statens folkskolinspektör bemyndigas medgiva statsbidrag till avlönande av timlärare, som meddelar särskild undervisning åt barn med läs- och skrivsvårigheter. Sådant medgivande bör dock lämnas endast för skola, där antalet elever vid läsårets början överstiger 12, och avse högst 4 veckotimmar för en och samma skola. Medgivande bör lämnas med ledning av anvisningar, som utfärdas av överstyrelsen. Statsbidrag till särskild undervisning i andra fall än nyss sagts (således även när fråga är om undervisning under så stort antal veckotimmar, att hela tjänstgöringsskyldigheten för en lärare tages i bruk härför) bör utgå först sedan överstyrelsen lämnat medgivande därtill.

Försöksskolans högstadium

Skolöverstyrelsen föreslår följande grunder för inrättande och bibehållande av särskilda hjälpklassavdelningar på högstadiet:

På försöksskolans högstadium må inrättas särskild hjälpklassavdelning omfattande en eller flera årsklasser, om antalet intellektuellt utvecklingshämmande elever i klasserna 7—9 vid läsårets början är lägst 8. Särskilda hjälpklassavdelningar på högstadiet må i övrigt inrättas för varje påbörjat 15-tal elever av detta slag.

Skolöverstyrelsens förslag innebär således, att, då fråga uppkommer om inrättande av hjälpklassavdelningar i försöksdistrikten, låg- och mellanstadiet respektive högstadiet må betraktas som särskilda skolenheter, därest det skulle visa sig vara fördelaktigare än att i enlighet med de allmänna hjälpundervisningsbestämmelserna utgå från totalantalet intellektuellt utvecklingshämmande elever vid skolan. Förslaget motiveras med att större möjligheter bör beredas försöksdistrikten att inrätta särskilda hjälpklassavdelningar på högstadiet.

Överstyrelsen förordar vidare särskilda förstärkningsanordningar för hjälpundervisningen och föreslår följande tillägg till 12 § allmänna försökskolebestämmelserna.

I särskilt inrättade hjälpklassavdelningar på försöksskolans högstadium må avdelning, som vid läsårets början omfattar lägst 13 elever, i följande fall delas i två grupper

- a) naturkunskap i klass 7 högst en timme varannan vecka;
- b) naturkunskap i klass 8 och 9 högst en timme varje vecka;
- c) naturkunskap i flerklassig avdelning högst en timme varje vecka i klasserna 7—9.

I avdelning, där uppdelning på två undervisningsgrupper ej är möjlig, må vid undervisning i naturkunskap i klass 9 i kursmomentet spädbarnsvård bildas särskild undervisningsgrupp för flickor under sammanlagt 10 timmar, därest antalet deltagande flickor är lägst 5. Efter medgivande av skolöverstyrelsen må uppdelning på två undervisningsgrupper äga rum även om antalet flickor i klass 9 är lägre än 5.

I manlig och kvinnlig slöjd samt i hemkunskap och hushållsgöromål må särskild undervisningsavdelning bestående av elever tillhörande högstadiets hjälpklasser bildas, om antalet sådana elever vid läsårets början uppgår till lägst 6. Uppdelning av dylik avdelning i två grupper må ske, om vid läsårets början i undervisningen deltaga lägst 13 elever. Vid undervisning i hemkunskap och hushållsgöromål i samklass av hjälpklass 8 må uppdelning i två grupper ske efter medgivande av skolöverstyrelsen även om antalet elever vid läsårets början understiger 13.

Vid undervisning i yrkesämnen i hjälpklass må särskild undervisningsgrupp bildas, om antalet elever i gruppen vid läsårets början är lägst 8. Är elevantalet lägst 5, må särskild grupp bildas efter medgivande av skolöverstyrelsen, om den separata undervisningen för gruppen sammanlagt omfattar i medeltal högst 6 veckotimmar. Uppdelning av dylik undervisningsgrupp må ske, då antalet elever är lägst 13.

Därjämte föreslår skolöverstyrelsen, att de beträffande högstadiets hjälpklasser föreslagna bestämmelserna om förstärkningsanordningar i naturkunskap och yrkesämnen skall äga motsvarande tillämpning på övriga specialklasser på högstadiet, vilkas tim- och kursplaner fastställts av överstyrelsen.

Skolöverstyrelsen understryker önskvärdheten av att klasslärarysystemet i så stor utsträckning som möjligt bibehålles för hjälpklass eleverna under hela skoltiden. För att dessa klasslärare skall kunna få så stor del av sin tjänstgöring som möjligt förlagd till den egna klassen, bör dock större möjlighet beredas lärarna att undervisa i yrkes- och övningsämnen än vad som medges i 37 § allmänna försöksskolebestämmelserna. Överstyrelsen föreslår därför, att den nuvarande $\frac{1}{3}$ -regeln ändras till att för hjälpklasslärare avse högst $\frac{1}{2}$ av det sammanlagda antalet veckotimmar på tjänsten. Detta bör enligt överstyrelsens mening kunna gälla även för lärare i annan specialklass på högstadiet.

Departementschefen

Departementschefen har i detta avsnitt anfört följande.

De olika formerna av specialundervisning i folkskolan har blivit allt viktigare instrument för ett framgångsrikt skolarbete. Specialundervisningen

har en dubbel uppgift, nämligen dels att för de elever, som är i behov därav, ge en särskilt anpassad undervisning eller undervisningsmetodik, dels också att underlätta undervisningen i normalklasserna genom att helt eller delvis vid sidan av denna ge vissa elever den speciella undervisning, som meddelad inom normalklassens ram skulle verka synnerligen tyngande på denna. I dagens läge, då av olika skäl önskemålen om generellt lägre elevantal i normalklasserna icke kan tillgodoses, synes det mig särskilt angeläget, att åtgärder vidtages för att skapa gynnsammare arbetsbetingelser för specialundervisningen.

Hjälpundervisningen i den svenska folkskolan har en lång tradition att bygga på; den första hjälpklassen inrättades redan i slutet av 1870-talet. De nu gällande grunderna för hjälpundervisningens organisation utformades år 1942 och innefattas i den förutnämnda kungörelsen 1942: 629. Den nya undervisningsplanen för folkskolan (utgiven av skolöverstyrelsen den 22 januari 1955 med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 4 juni 1954) innehåller allmänna riktlinjer för uttagning av elever till hjälpklass, allmänna anvisningar för arbetet i hjälpklasser, tim- och kursplaner med tillhörande anvisningar samt anvisningar för särskild hjälpundervisning.

Hjälpundervisningen har under senare år fått alltmer ökad omfattning. Antalet hjälpklass elever i förhållande till hela elevantalet i folkskolan har under de senaste tio åren ungefär fördubblats och utgör för närvarande omkring 2 procent. Man räknar dock med att antalet barn i behov av hjälpklassundervisning uppgår till mer än 5 procent. Emellertid har det ökade antalet hjälpklassavdelningar inrättats huvudsakligen i städerna och övriga större tätorter. Under läsåret 1954/55 undervisades omkring 16 000 elever i hjälpklass, varav 11 400 i städerna (3,2 procent av 360 000 barn) men endast 4 600 på landsbygden (1,1 procent av 430 000 barn). Procenttalet för antalet i hjälpklass undervisade elever i förhållande till det totala elevantalet utgjorde under nämnda läsår exempelvis i Stockholms skoldistrikt 2,36, Göteborgs skoldistrikt 3,33, Malmö skoldistrikt 2,63 och Norrköpings skoldistrikt 4,34 men i Kronobergs läns västra inspektionsområde 0,72, Gotlands läns 0,92, Västernorrlands läns norra 0,77 och Jämtlands läns norra 0,63. Även om frekvensen av intellektuellt utvecklingshämmande barn givetvis kan variera, visar nu angivna siffror med all tydlighet, att landsbygdens skolväsen i förevarande hänseende arbetar under väsentligt sämre betingelser än tätorternas. En av anledningarna härtill är otvivelaktigt att söka i föreskriften, att för upprättande av hjälpklassavdelning vid skola eller skolenhet fordras minst 10 elever, som är i behov av hjälpundervisning. En sänkning av detta tal till 8 i enlighet med skolöverstyrelsens förslag skulle uppenbarligen underlätta möjligheterna att utbygga hjälpklassorganisationen på landsbygden samt överhuvudtaget göra det lättare att starta en hjälpklassavdelning, något som helt naturligt ofta är förenat med svårigheter bland annat av psykologisk art med hänsyn till målsmännens inställning och dylikt. Jag har av nu anförda skäl ansett mig böra biträda skolöverstyrelsens ifrågavarande förslag om en sänkning av nämnda elevantal från 10 till 8.

Undervisningen i hjälpklass bör i största möjliga utsträckning erhålla en praktisk inriktning. På grund av elevernas stora inbördes olikhet är det av särskild betydelse, att undervisningen anpassas efter varje barns begåvning, utveckling på känslolivets område och arbetstempo. Med hänsyn härtill biträder jag även överstyrelsens förslag om en jämkning av grunderna

för uppdelning av hjälpklass eleverna i undervisningsgrupper vid slöjd- undervisningen. Delningsgrunderna för undervisningen i hushållgöromål och yrkeskunskap bör, såsom överstyrelsen förutsatt, numera äga tillämpning även beträffande ämnesgrenen hemkunskap.

Vad jag nu förordat beträffande hjälpundervisningen bör gälla från och med redovisningsåret 1956/57. På grund av statsbidragssystemets utformning inträder härav föranledda kostnadsökningar för statsverket först från och med budgetåret 1957/58. Det är, såsom överstyrelsen framhållit, svårt att med någon större säkerhet beräkna kostnadsökningarna. Den av överstyrelsen gjorda uppskattningen av statsbidragsökningen till sammanlagt omkring 650 000 kronor synes kunna godtagas. Häremot svarande kostnadsökning för skoldistriktet kan beräknas till omkring 75 000 kronor.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen utfärda ny kungörelse i ämnet samt de övriga bestämmelser, som kan finnas påkallade i anledning av vad jag förordat.

Förutom hjälpundervisning för intellektuellt utvecklingshämmande barn förekommer i folkskolan numera specialundervisning också för andra barn, som på grund av fysiska eller psykiska handikapp icke med framgång kan delta i den vanliga skolundervisningen. Den speciella undervisningen sker antingen i särskilda klasser — specialklasser — eller genom undervisning jämsides med vanlig undervisning — särskild specialundervisning.

De specialklasser, som här är i fråga, är observations-, hörsel-, syn-, tal-, läs-, friluft- och hälsoklasser. Därjämte har överstyrelsen i detta sammanhang också upptagit vissa spörsmål beträffande de s. k. skolmognadsklasserna. Särskild specialundervisning avser barn med hörsel-, syn-, tal-, läs- och skrivsvårigheter.

Särskilda bestämmelser rörande antalet elever i specialklasser och skolmognadsklasser eller rörande undervisningsskyldigheten för lärare i dylika klasser finnes icke liksom ej heller några allmänt gällande kurs- och timplaner för dessa klasser. För skolmognadsklasser har tillämpats de för vanliga klasser gällande bestämmelserna. I övrigt har för specialklasserna tillämpats vissa allmänt hållna föreskrifter i folkskolestadgan m. m. ävensom de i avlösningsreglementet givna bestämmelserna om möjlighet att vid särskilda förhållanden nedsätta folk- och småskollärares undervisningsskyldighet. Den nya undervisningsplanen innehåller vissa anvisningar rörande uttagning av elever till specialklass samt angående arbetet i specialklasser och anordnandet av särskild specialundervisning.

Med hänsyn till att specialundervisning förekommer i allt större utsträckning och då avsaknaden av för denna undervisning särskilt anpassade föreskrifter och normer medfört vissa olägenheter, ansluter jag mig till skolöverstyrelsens uppfattning, att särskilda bestämmelser för specialundervisningen i folkskolan nu bör utfärdas.

Vad överstyrelsen anfört om riktlinjerna för organisationen av specialundervisningen och i vilka fall denna bör i första hand ordnas i specialklass eller genom särskild specialundervisning, har icke givit mig anledning till erinran. Jag vill blott understryka angelägenheten av att specialundervisningen i största möjliga utsträckning ordnas som särskild specialundervisning jämsides med undervisning i vanlig klass, där så kan ske utan att syftet med den speciella undervisningen eftersättes.

Självfallet måste elevantalet i specialklasserna vara avsevärt lägre än i vanliga klasser, för att specialundervisningen skall kunna fylla sin uppgift.

Beträffande observations-, hörsel-, tal-, läs-, friluft- och hälsoklasserna, för vilka jämte synklasserna inga särskilda bestämmelser eller anvisningar härutinnan gäller, har en viss praxis i fråga om elevantalet utbildats. Överstyrelsens förslag beträffande grundtal och delningstal för inrättande av avdelningar i klasser av nu angivet slag innebär i huvudsak en kodifiering av nämnda praxis. Såsom framgår av överstyrelsens förslag, blir grundtalen och delningstalen för de olika typerna av specialklasser rätt varierande. Med hänsyn till klassernas inbördes olikhet i fråga om elevernas svårigheter eller defekter synes mig emellertid ingen erinran böra riktas häremot. Det bör enligt min mening få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelserna rörande elevantalet i nu ifrågavarande specialklassavdelningar i huvudsaklig överensstämmelse med vad överstyrelsen förordat.

Överstyrelsen har föreslagit införande av särskilda grundtal och delningstal även beträffande skolmognadsklasserna. Dessa är avsedda för normalbegåvade elever, som, ehuru de uppnått den för intagning i skolan fastställda åldern, vid prövning befunnits ej ha nått den skolmognad, att de med framgång kan deltaga i undervisningen i vanlig nybörjarklass. Goda skäl kan enligt min mening anföras för att bereda de senmognande eleverna en mjukare skolstart och en mera individuell behandling de första skolåren. Jag är likväl icke nu beredd att biträda överstyrelsens förslag om införande av särskilda grundtal och delningstal för skolmognadsklasserna. Även under nästa budgetår torde alltså dylika klasser få upprättas i den utsträckning, som är möjlig inom ramen för gällande allmänna anvisningar rörande elevernas fördelning på läraravdelningar inom småskolan.

I gällande bestämmelser för inrättande av avdelningar och uppdelning på grupper vid undervisningen i slöjd, hemkunskap och hushållsgöromål samt yrkeskunskap inom folkskolan göres inget undantag beträffande elever i specialklasserna. Vad skolöverstyrelsen nu föreslagit i fråga om särskilda normer i detta avseende har icke givit mig anledning till någon erinran.

I likhet med skolöverstyrelsen vill jag understryka vikten av interkommunalt samarbete för att möjliggöra inrättande av specialklasser. Jag har senast i årets statsverksproposition, bilagan åttonde huvudtiteln s. 633 och 634, närmare berört denna fråga med avseende å inrättandet av hörselklasser. Såsom jag därvid anført, bör inackorderingsbidrag och skolskjutsbidrag för elever i interkommunalt anordnade specialklasser utgå enligt vanliga statsbidragsgrunder, och därest någon mindre justering av gällande bidragsbestämmelser skulle visa sig erforderlig för en dylik anordning, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta härom. Till formerna för det interkommunala samarbetet på skolväsendets område torde jag få återkomma vid anmälan i annat sammanhang av 1951 års skolstyrelseutrednings förslag härutinnan. Tills vidare torde i nu förevarande hänseende den av skolöverstyrelsen föreslagna kompletteringen av § 6 mom. 3 folkskolestadgan vara tillfyllest.

Enligt 4 § 3 mom. avlöningsreglementet för folkskolan må den för folk- och småskollärare föreskrivna undervisningsskyldigheten av 30 respektive 28 veckotimmar, om särskilda förhållanden det föranleder, av skolöverstyrelsen eller statens folkskolinspektör nedsättas med högst fyra veckotimmar. Härutöver äger skolöverstyrelsen medge nedsättning med ytterligare högst fyra veckotimmar. Nedsättningen får ej föranleda kostnad för statsverket, såvida ej skolöverstyrelsen det medger. Dylikt medgivande får avse högst fyra veckotimmar, för vilka i så fall statsbidrag alltså utgår till timpläro-

arvode. Skolöverstyrelsens nu framlagda förslag beträffande undervisningskyldigheten för lärare i specialklass innebär, att — såsom redan gäller i fråga om hjälpklasslärare — en generell nedsättning av undervisningskyldigheten med fyra veckotimmar medges för lärare i observations-, hörsel-, syn-, tal-, läs- och skolmognadsklasser samt att överstyrelsens möjlighet att därutöver, utan kostnad för statsverket, medge nedsättning med ytterligare högst fyra veckotimmar kvarstår oförändrad. Jag anser mig böra biträda detta förslag. Fråga om härav betingade ändringar i avlöningsreglementet för folkskolan torde i annat sammanhang få anmälas av chefen för civildepartementet. Beträffande fyllnadstjänstgöring för lärare i specialklass torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om erforderliga jämkningar av de nu enligt kungörelsen 1946: 309 gällande bestämmelserna.

Särskild specialundervisning avses skola ifrågakomma för elever med hörsel-, syn-, tal-, läs- och skrivsvårigheter. Vad överstyrelsen förordat härutinnan har icke givit mig anledning till erinran annat än i fråga om beslutanderätten beträffande statsbidrag till dylik undervisning. Jag delar överstyrelsens uppfattning, att det bör ankomma på statens folkskolinspektör att med ledning av anvisningar, utfärdade av överstyrelsen, pröva fråga om statsbidrag till avlöande av timlärare, som meddelar särskild specialundervisning åt barn med läs- och skrivsvårigheter, samt att det bör ankomma på överstyrelsen att pröva motsvarande bidragsfråga med avseende å annan av timlärare fullgjord särskild specialundervisning. Där emot bör det enligt min mening alltjämt ankomma på Kungl. Maj:t att pröva fråga om statsbidrag till särskild specialundervisning i sådant fall, där en lärares hela undervisningskyldighet tages i anspråk härför. I den mån ytterligare erfarenheter av praxis härutinnan ger anledning därtill, bör dock Kungl. Maj:t äga delegera denna beslutanderätt till överstyrelsen.

Vad jag nu förordat beträffande övrig specialundervisning i folkskolan bör tillämpas från och med redovisningsåret 1956/57. De kostnadsökningar för statsverket, som följer härmed, inträffar på grund av statsbidragssystemets utformning först från och med budgetåret 1957/58. Kostnadsökningarna hänför sig till förslagen om inrättande för specialklasseleverna av särskilda avdelningar i slöjd, hemkunskap och hushållsgöromål samt yrkeskunskap och om särskild specialundervisning jämväl åt barn med syn- och hörselsvårigheter. Överstyrelsen har uppskattat bidragsökningen på dessa punkter till sammanlagt omkring 85 000 kronor. Denna beräkning synes kunna godtagas. Kostnadsökningen för skoldistriktet kan beräknas till omkring 8 000 kronor.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen meddela närmare bestämmelser beträffande specialundervisningen i folkskolan i anslutning till vad jag här förordat.

I redogörelsen för försöksverksamheten med nioårig enhetsskola under läsåret 1953/54 framhöll skolöverstyrelsen bland annat, att på försöksskolans högstadium borde anordnas en för hjälpklassleverna särskilt avpassad praktisk utbildning. Denna synpunkt underströks såväl i fjolårets proposition (nr 120 s. 25) som av statsutskottet (SU 122 s. 41). Sedan särskilda inom överstyrelsen tillkallade sakkunniga verkställt utredning i frågan, har överstyrelsen den 28 maj 1955 fastställt förebilder till tim- och kursplaner jämte anvisningar för hjälpklasser på försöksskolans högstadium att gälla från och med innevarande läsår. Av tim- och kursplanerna för sjunde klassen framgår, att denna klass närmast skall utgöra en direkt fortsätt-

ning på mellanstadiet men med något ökat timtal för de praktiska ämnena. Dessutom ges utrymme för tillvalsämne (exempelvis engelska, slöjd, yrkeskunskap). Åttonde klassen har givits karaktär av yrkesorienteringsklass, där yrkesvalet skall särskilt förberedas. Även i denna klass finnes möjlighet till tillvalsämne. I nionde klassen bör eleverna erhålla en förberedande yrkesutbildning dels i form av undervisning i yrkesarbete i skolverkstad eller genom praktik på arbetsplats, dels genom en fortsättning och eventuellt specialisering av den undervisning i yrkest teori, som påbörjats i åttonde klassen.

Riktlinjer och anvisningar har sålunda utformats för hjälpundervisningens inre arbete på högstadiet. Beträffande organisationen i övrigt skall enligt nu gällande bestämmelser de för folkskolan gällande föreskrifterna i olika hänseenden äga motsvarande tillämpning. För att skapa gynnsammare betingelser för undervisningen av de intellektuellt utvecklingshämjade på högstadiet måste emellertid nämnda föreskrifter kompletteras med vissa särskilda bestämmelser. Under de gångna försöksåren har även anmälts behov av annan specialundervisning på högstadiet, exempelvis för elever med läs- och skrivsvårigheter. Jämväl i avseende å annan specialundervisning än hjälpundervisning fordras vissa kompletterande bestämmelser utöver de föreskrifter för folkskolan, som eljest skall tillämpas. Innan jag går närmare in på de olika detaljerna i överstyrelsens föreliggande förslag, vill jag härjämte omnämna, att överstyrelsen har under prövning frågan om bestämmelser angående hjälpklass elevernas avgång från enhets skolan och att överstyrelsen senare torde inkomma med förslag härom.

Jag biträder överstyrelsens förslag, att vid inrättande av hjälpklassavdelningar i försöksdistrikten högstadiet skall få räknas som särskild skola eller skolenhet. Detta möjliggör under vissa förutsättningar inrättande av ett större antal hjälpklassavdelningar på högstadiet än vad som är möjligt vid tillämpning av de för folkskolan gällande bestämmelserna. Grundtalet och delningstalen bör vara desamma som för folkskolan, alltså minst 8 elever för en avdelning, minst 18 elever för två avdelningar, minst 31 elever för tre avdelningar etc.

Beträffande förstärkningsanordningar kan varken de för hjälpklasser i folkskolan eller de för normalklasser på högstadiet gällande bestämmelserna utan vissa jämkningar tillämpas för hjälpklasserna på högstadiet. Vad skolöverstyrelsen nu föreslagit härutinnan har icke givit mig anledning till någon invändning. Jag erinrar emellertid om att Kungl. Maj:t enligt riksdagens bemyndigande (prop. 1955:120 s. 88 och 89, SU 122 s. 49) äger besluta beträffande förstärkningsanordningar inom försöksskolan. Det torde alltså få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser beträffande förstärkningsanordningar för högstadiets hjälpklasser. Detsamma torde böra gälla i fråga om erforderliga förstärkningsanordningar beträffande övrig specialundervisning på högstadiet.

Uppenbarligen är det angeläget, att klassläraresystemet bibehålles för hjälpklass eleverna i så stor utsträckning som möjligt under hela skoltiden. I viss mån gäller detta även beträffande annan specialundervisning, där särskilda metodiska kunskaper och andra insikter kräves av läraren för undervisningens bedrivande. Med hänsyn härtill bör, såsom överstyrelsen förordat, ökade möjligheter beredas dylika lärare på högstadiet att undervisa i yrkes- och övningsämnena. För närvarande gäller som huvudregel, att i heltidstjänst i läroämnena på högstadiet må inräknas undervisning i övningsämnena och yrkesämnena samt i vissa fall tjänstgöring på lägre sta-

dium med tillhoppa högst en tredjedel av det sammanlagda antalet veckotimmar på tjänsten. Emellertid äger Kungl. Maj:t (prop. 1955:120 s. 84, SU 122 s. 47), om särskilda skäl föreligger, medge inräkning av yrkesteoritiska ämnen upp till högst två tredjedelar av undervisningsskyldigheten. Med hänsyn till vad jag här anfört, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att jämväl i fråga om lärare i hjälpklass eller annan specialklass på högstadiet besluta om inräkning av yrkesämnen och övningsämnen med mer än en tredjedel av undervisningsskyldigheten.

Vad jag nu förordat beträffande specialundervisningen på försöksskolans högstadium föranleder vissa ändringar och tillägg i de allmänna försökskolebestämmelserna. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen meddela närmare föreskrifter i detta hänseende.

Utskottet

Den av skolöverstyrelsen avgivna och av departementschefen kommenterade redogörelsen för försöksverksamheten avser försöksåret 1954/55. Under nämnda läsår har försöksverksamheten med nioårig enhetsskola omfattat 46 skoldistrikt. Under innevarande läsår har tillkommit ytterligare 13 försöksdistrikt.

Utskottet vill inledningsvis uttala, att enligt utskottets uppfattning den pågående försöksverksamheten med enhetsskoleorganisation skall utmynna i en obligatorisk, organisatoriskt sammanhållen nioårig skola. Enligt utskottets mening är det angeläget, att den nya skolan skall kunna mera allmänt genomföras så snart sig göra låter. Dessförinnan måste emellertid klarhet och enighet skapas i fråga om de detaljer och moment i enhetsskolans organisation och inre arbete m. m., beträffande vilka oklarhet och delade meningar ännu kan råda. För att ge tillräckligt underlag härför måste, såsom departementschefen framhållit, försöksverksamheten erhålla förbättrade arbetsbetingelser och ytterligare möjligheter till ändamålsenlig variation av försöken i olika hänseenden. Utskottet delar också departementschefens mening, att en ökad omfattning av försöksverksamheten är angelägen med hänsyn till önskvärdheten av att ytterligare sammanhängande försöksregioner åstadkommes och till det förhållandet, att det utan en verksamhet i större omfattning icke torde vara möjligt att vid bearbetningen av erfarenheter och resultat göra det tillräckligt representativa urval i olika hänseenden, som från vetenskapliga synpunkter kräves. Utskottet får i detta sammanhang även erinra om att utskottet redan vid 1953 års riksdag (utl. nr 139 s. 26) pekade på att en utökning av försöksverksamheten jämväl synes ägnad att i sin mån råda bot på den platsbrist inom realskolan, som för närvarande gör sig gällande.

Det är emellertid för förverkligandet i full omfattning av enhetsskoletanken icke tillräckligt blott med en ökad försöksverksamhet och med de löpande undersökningar beträffande dess resultat, som nu är möjliga att göra. Därjämte fordras enligt utskottets mening en samlad bearbetning

och prövning av erfarenheterna från försöksverksamheten och en ytterligare konkretisering och precisering av skolans målsättning i anslutning till 1950 års principbeslut. Utskottet tillstyrker därför tillsättandet av den sammanfattande utredning i skolfrågorna, vilken departementschefen förutskickat och varom förslag framlagts i motionerna I: 421 och II: 513. I nämnda motioner har uttalats, att utredningen fram till år 1959 borde ägna sig åt en allsidig belysning av den obligatoriska skolans målsättning på olika områden och stadier samt därefter — på grundval av en sammanfattande rapportering beträffande försöksverksamheten från skolöverstyrelsens försöksavdelning och lärarhögskolans pedagogiska institution — åt ett ställningstagande till den framtida skolorganisationen. Mot ett sålunda etappvis upplagt arbetsprogram för utredningen, sammanhängande med bland annat att nu gällande timplaner och huvudmoment vid försöksverksamheten skall tillämpas till och med läsåret 1957/58, har utskottet för sin del ingen erinran. Beträffande skolans målsättning vill utskottet i förevarande sammanhang blott understryka vikten av att denna avväges bland annat mot bakgrunden av en precisering av vad som bör fordras att skolan skall ge de unga för deras kommande yrkesverksamhet. Det är sålunda angeläget, att kompetensfordringarna för olika yrkesområden ingående belyses, både genom utredningens egna undersökningar och genom införskaffande av förslag och måhända också mera bindande utfästelser i detta hänseende från representanter för samhällets olika yrkesområden.

I anslutning till vad av departementschefen anförts och i motionerna I: 421 och II: 513 förordats om tidpunkterna för tillsättande av ifrågakärande utredning och för förslag till riksdagen i anledning av utredningsresultatet, vill utskottet som sin mening uttala, att utredningen bör tillsättas så snart som möjligt och att utredningsarbetet — som givetvis bör ske i intim kontakt med skolöverstyrelsens försöksavdelning och lärarhögskolans pedagogiska institution — bör vara avslutat i sådan tid, att därpå grundade förslag i förevarande frågor kan föreläggas riksdagen tidigast möjligt i början av 1960-talet och senast år 1962.

Av utskottet sålunda förordad följer, att utskottet icke är berett att biträda det i motionerna I: 428 och II: 519 framställda yrkandet om att riksdagen nu skulle besluta, att den nioåriga enhetsskolans genomförande påbörjades i hela landet inom loppet av de närmaste fem åren, samt hos Kungl. Maj:t begära en plan härför och förslag om nödvändiga åtgärder i anslutning därtill.

Ett av de mest uppmärksammade och omdiskuterade problemen på försöksverksamhetens område gäller differentieringsfrågorna. De i skolöverstyrelsens redogörelse lämnade uppgifterna om högstadieavdelningarnas sammansättning under det gångna läsåret visar enligt utskottets mening, att frågan om elevmaterialets differentiering närmast blivit ett rent praktiskt problem, vars olika lösningar i första hand betingas av skoldistriktens skiftande elevnumerär. I det alldeles övervägande antalet fall har, där så

varit möjligt med hänsyn till antalet elever, valts utvägen att fördela eleverna i klasserna 7 och 8 alltefter elevernas ämnesval i var och en av dessa klasser. Såsom departementschefen anfört torde det, för att få differentieringsfrågan allsidigt belyst genom systematiska försök även med odifferentierade avdelningar på högstadiet, bli nödvändigt att förlägga dylika försök till de redan i propositionen 1955:120 förutskickade statliga försöksskolorna. Utskottet vill i denna fråga begränsa sig till att understryka vikten av att spørsmålet om nämnda statliga försöksskolor erhåller sin lösning vid nästa års riksdag, för att denna särskilda skoltyp i tid skall kunna få sin givna ställning som ett led i den fortskridande skolreformen med möjlighet att systematiskt utpröva olika pedagogiska metoder och organisationsformer inom skolarbetet över huvud taget. Utskottet får å andra sidan framhålla, att differentieringsfrågan självklart blir ett av de centrala problemen vid den ovan förordade sammanfattande skolutredningen.

I motionen I: 432 har föreslagits, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om försök inom enhetsskolans ram »med genomförd klassdifferentiering från klass 5 med barn, som då bedömdes lämpade för studier i högre skola med hjälp av testning, betyg och lärarnas omdöme, ungefär efter majoritetens mening i 1940 års skolutredning, samt dessutom differentiering under samma förutsättningar från klass 7 efter viss ämnesdifferentiering i klasserna 5—6, ungefär i överensstämmelse med minoritetens mening i 1940 års skolutredning eller efter de synpunkter, som realskoleutredningens betänkande (SOU 1955:53) nyligen redovisat (huvudalternativ A)». Med hänvisning bland annat till vad utskottet nyss anfört om differentieringsfrågans fortsatta prövning anser utskottet — som vill betona att ett s. k. studielämplighetsurval med renodlad klassdifferentiering från och med femte klassen icke rimmar med de intentioner för enhetsskolans utformning, som låg till grund för 1950 års enhälliga principbeslut — att ifrågavarande motion icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande den förberedande yrkesutbildningen i klass 9 y har departementschefen framhållit bland annat, att de problem som redovisats i försöksrapporten i hög grad understryker behovet av samarbete och samverkan dels mellan olika skoldistrikt, dels mellan försöksskolan och yrkeskolan, dels mellan lokala och regionala myndigheter. Utskottet delar helt denna uppfattning och vill tillika betona, att ett rationellt samarbete mellan skoldistriktet är av största betydelse även beträffande andra förhållanden vid enhetsskoleorganisationens uppbyggande, exempelvis i fråga om att skapa tillräckligt underlag för upprättande av fristående g-linjer i klass 9. Bland annat med hänsyn härtill vill utskottet starkt understryka vikten av att de samsarbetsorgan för skolplanering på det regionala planet, som de av 1951 års skolstyrelseutredning föreslagna mellaninstanserna åsyftas skola vara, snarast kommer till stånd.

Med anledning av de i motionerna I: 427 och II: 529, såvitt här är i fråga,

framställda yrkandena får utskottet i anslutning till yrkandet under punkten a) endast erinra om att enligt 1950 års skolbeslut enhetsskolan skall vara en statsunderstödd kommunal skola. Behovet av mellankommunal samverkan inom skolväsendet har av utskottet nyss särskilt understrukits. Beträffande motionärernas hemställan under punkten b) får utskottet erinra dels om att Kungl. Maj:t i propositionen 1956:123 framlagt förslag om byggnadsbidrag till realskolor och högre kommunala skolor, dels om att riksdagen numera, i anledning av utskottets utlåtande nr 53, avsnitt II punkten 19, hos Kungl. Maj:t hemställt om förslag till 1957 års riksdag om införande av byggnadsbidrag till lokala och vissa centrala yrkeskolor. Vad motionärerna yrkat under punkten c) föranleder från utskottets sida intet särskilt uttalande utöver vad utskottet i det föregående anført. I anslutning till motionärernas hemställan under punkten j) får utskottet dels peka på 1955 års riksdagsbeslut om utbyggnad av yrkesutbildningen och innevarande års riksdagsbeslut om utbyggnad av den tekniska skolutbildningen, bland annat avseende de högre tekniska läroverken, dels erinra om pågående utredning av frågan om inrättande av praktiska gymnasier, vilket utredningsarbete enligt 1956 års riksdagsberättelse, s. 174, beräknas bli avslutat under innevarande år.

De synpunkter, som framlagts i motionerna I: 504 och II: 664, har icke givit utskottet anledning till särskilt uttalande utöver vad utskottet i det föregående anført.

Utskottet hälsar med tillfredsställelse departementschefens förslag om förmånligare grunder för anordnande av h j ä l p u n d e r v i s n i n g i folkskolan. För närvarande fordras för upprättande av särskild hjälpklassavdelning, att antalet intellektuellt utvecklingshämmande barn vid vederbörande skola eller skolenhet vid läsårets början uppgår till minst 10. Otvivelaktigt kommer en sänkning av detta tal till 8 i enlighet med departementschefens förslag att underlätta möjligheterna att utbygga hjälpklassorganisationen framför allt på landsbygden samt över huvud taget göra det lättare att starta en hjälpklassavdelning. Utskottet biträder departementschefens förslag, varigenom också tillgodoses det i motionerna I: 255 och II: 403 i anslutning till statsverkspropositionen väckta yrkandet i förevarande hänseende.

Departementschefen har jämväl förordat förmånligare grunder för uppdelning på grupper av hjälpklassavdelning vid undervisning i slöjd. För närvarande får uppdelning på två grupper ske, då elevantalet uppgår till lägst 16. Departementschefens förslag innebär att uppdelning skall få ske på två grupper vid lägst 15 elever, på tre grupper vid lägst 27 elever samt på ytterligare grupper vid varje påbörjat 13-tal elever. Utskottet ansluter sig till detta förslag och avstyrker följaktligen bifall till det i motionen II: 421 framställda yrkandet om att den första delningen skulle få ske, då elevantalet överstiger 12 elever.

I likhet med departementschefen anser utskottet särskilda bestämmelser påkallade beträffande övrig specialundervisning i folkskolan. Vad departementschefen anfört beträffande riktlinjer för organisationen av denna specialundervisning, grundtal och delningstal för inrättande av specialklassavdelningar, undervisningsskyldighet för lärare i specialklasser och skolmognadsklasser, särskild specialundervisning m. m. föranleder ingen erinran från utskottets sida.

I motionerna I: 503 och II: 663 har yrkats, att riksdagen måtte besluta att barnantalet i skolmognadsklasserna skall fastställas på grundval av de särskilda grundtal och delningstal, som föreslagits av skolöverstyrelsen i den framställning, vilken legat till grund för departementschefens förslag rörande specialundervisningen. Enligt departementschefens mening kan goda skäl anföras för att bereda de senmognande eleverna en mjukare skolstart och en mera individuell behandling de första skolåren. Departementschefen har förklarat sig likväl icke nu vara beredd att biträda skolöverstyrelsens förslag utan ansett skolmognadsklasser böra få även under nästa budgetår upprättas i den utsträckning, som är möjlig inom ramen för gällande allmänna anvisningar rörande elevernas fördelning på läraravdelningar inom småskolan. Utskottet delar helt den uppfattning om angelägenheten av särskild omvårdnad av de senmogna barnen, varåt såväl departementschefen som motionärerna givit uttryck. Utskottet vill tillika framhålla det otillfredsställande i den för närvarande praktiserade anordningen, enligt vilken inrättande av skolmognadsklasser med lägre elevantal måste ske på bekostnad av vederbörande distrikts övriga småskolavdelningar, som därigenom erhåller ett högre elevantal än den genomsnittliga. Då emellertid av departementschefens uttalande synes kunna slutas, att förslag i ämnet torde komma att föreläggas nästa års riksdag, har utskottet, i avvaktan därpå, icke ansett sig böra tillstyrka bifall till det nu föreliggande motionsvis framförda yrkandet.

Av den förut lämnade redogörelsen framgår, att tim- och kursplaner numera föreligger för hjälpklasser på *f ö r s ö k s s k o l a n s h ö g s t a d i u m*. Därmed har tillgodosetts ett av utskottet vid fjolårets riksdag uttalat önskemål om anordnande av en för hjälpklass eleverna särskilt avpassad högstadieundervisning. Vad departementschefen nu förordat i syfte att skapa gynnsammare yttre betingelser för denna undervisning och i övrigt erforderlig specialundervisning på högstadiet har icke givit utskottet anledning till erinran.

I motionen II: 660 har för beaktande vid behandlingen av propositionen nr 80 framförts vissa synpunkter beträffande hjälpklassundervisningens ordnande och möjligheterna till ökad praktisk utbildning i klass 8 i försöksdistrikten. Motionären har sålunda framhållit såsom önskvärt att, i varje fall i distrikt med endast en hjälpklassavdelning, möjligheter kunde beredas att för vart och ett av skolans stadier anordna särskild avdelning i praktiska ämnen, även om antalet hjälpklass elever är lägre än 6. Departement-

mentschefens förslag innebär, att detta grundtal skall gälla som minimum för upprättande av särskild avdelning vid undervisning i slöjd, hemkunskap och hushållsgöromål samt yrkeskunskap. Vad gäller de praktiska tillvalsämnena på högstadiet kan redan enligt nu gällande allmänna försöksskolebestämmelser (12 § 5 mom.) särskild undervisningsgrupp upprättas, om lägst 5 elever anmält sig till undervisningen; föreligger speciella skäl kan skolöverstyrelsen medge upprättande av särskild grupp även vid ännu lägre elevantal. Vid den förberedande yrkesutbildningen i klass 9 y må enligt samma bestämmelser (12 § 8 mom.) för gren av 9 y bildas särskild undervisningsgrupp, om antalet elever i gruppen är lägst 8 eller, under vissa förutsättningar, lägst 5; skolöverstyrelsen kan även här medge upprättande av särskild grupp med lägre elevantal än 5. Dessa bestämmelser torde komma att göras tillämpliga även beträffande högstadiets hjälpklasser. Innan ytterligare erfarenheter i dessa frågor vunnits och med hänsyn till att Kungl. Maj:t äger att utan riksdagens hörande meddela bestämmelser i förevarande hänseenden, föreligger enligt utskottets mening icke anledning att från riksdagens sida nu påkalla mera långt gående delningsbestämmelser.

I motionen II: 660 har även ifrågasatts, huruvida icke möjligheter borde ges till ökad utbildning i praktiska ämnen i enhetsskolans klass 8. Med anledning härav kan det vara av intresse att peka på följande omständigheter. Av de 37 veckotimmar, som timplanen för klass 8 omfattar, avser 9 veckotimmar tillvalsämnena av både teoretisk och praktisk karaktär. Av sistnämnda timantal kan 8 timmar fullgöras genom att eleven väljer såväl grundläggande kurs som tilläggskurs i praktisk yrkesorientering. Den praktiska yrkesorienteringen kan koncentreras till fyra eller åtta hela arbetsveckor, uppdelade på flera praktikperioder. Försöksrapporten visar nu, att den praktiska yrkesorienteringen vanligen omfattar fyra hela arbetsveckor; flertalet av de elever, som valt praktisk yrkesorientering, har alltså stannat för den grundläggande kursen och undvikit den dubblerade kursen. Utskottet håller emellertid icke för osannolikt, att erfarenheterna av försöksverksamheten kan komma att visa på ett behov av möjligheter till ökad praktisk utbildning i lämpliga former och kombinationer för elever i enhetsskolans åttonde klass. Enligt vad utskottet inhämtat, har skolöverstyrelsens försöksavdelning bland annat just detta problem under övervägande.

Med hänvisning till vad utskottet sålunda anført, anser utskottet ifrågasatt motion icke böra föranleda någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Utskottet har slutligen i förevarande sammanhang till behandling upptagit motionerna I: 255 och II: 403 samt II: 421, såvitt i motionerna framställts yrkanden om förmånligare grunder för inrättande av särskilda avdelningar vid slöjd undervisningen i folkskolan. Enligt för

folkskolan gällande bestämmelser får slöjdvadning uppdelas på två grupper vid ett elevantal av lägst 25. Beträffande slöjdundervisningen vid de allmänna läroverken, de högre kommunala skolorna samt försöksskolans högstadium gäller, att uppdelning på två avdelningar får ske vid ett elevantal av lägst 17. I motionerna I: 255 och II: 403 har yrkats, att delningstalet i folkskolan sänkes till 20, medan i motionen II: 421 yrkats på en sänkning till 17. Utskottet får erinra om att skolöverstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1954, vilken framställning icke bifallits av Kungl. Maj:t, hemställt om en sänkning av ifrågavarande delningstal till 20. Enligt överstyrelsens beräkningar skulle en dylik sänkning, därest den hade tillämpats under budgetåret 1953/54, ha ökat statsverkets statsbidragsutgifter för slöjdundervisningen med drygt 2,5 miljoner kronor.

Enligt utskottets mening är det från pedagogiska synpunkter uppenbarligen icke tillfredsställande med ett så högt delningstal som 25 för ifrågavarande praktiskt betonade undervisning, vilken för övrigt i den nya undervisningsplanen för folkskolan erhållit ställningen av obligatoriskt ämne. Ett ytterligare särskilt skäl för de förbättrade arbetsbetingelser, som en sänkning av delningstalet skulle medföra, utgör det förhållandet, att antalet veckotimmar för slöjden i klasserna 4—6 enligt timplaneanvisningarna kan minskas ej blott i klass 4 utan även, om undervisning i engelska är anordnad, i klasserna 5 och 6. Utskottet finner av nu anförda skäl angeläget, att en sänkning av ifrågavarande delningstal kommer till stånd. Även om utskottet icke är berett att tillstyrka bifall till någotdera av de nu föreliggande motionsvis framställda yrkandena, förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta problem och överväger förutsättningarna, såväl i ekonomiskt hänseende som med hänsyn till lärar- och lokaltillgång, för att förelägga riksdagen förslag i ämnet.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. beträffande försöksverksamheten med nioårig enhetskola m. m.

a) att motionerna I: 428 och II: 519 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionen I: 432 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anført och förordad i anledning av vad departementschefen anført i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 23 februari 1956 ävensom i anledning av motionerna I: 421 och II: 513, I: 427 och II: 529 samt I: 504 och II: 664, de fyra förstnämnda motionerna såvitt här är i fråga;

d) att motionerna I: 427 och II: 529, såvitt här är i fråga, i den mån de ej blivit tillgodosedda genom vad ut-

skottet under c) hemställt, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

e) att motionerna I: 504 och II: 664, i den mån de ej blivit tillgodosedda genom vad utskottet under c) hemställt, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. beträffande specialundervisning i folkskolan och på försöksskolans högstadium m. m.

a) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 255 och II: 403 ävensom med avslag å motionen II: 421, samtliga motioner såvitt här är i fråga, godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för hjälpundervisningen i folkskolan, att tillämpas tills vidare från och med redovisningsåret 1956/57;

b) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 503 och II: 663, godkänna av departementschefen förordade grunder för övrig specialundervisning i folkskolan, att tillämpas tills vidare från och med redovisningsåret 1956/57;

c) att riksdagen må godkänna av departementschefen förordade grunder för specialundervisning på försöksskolans högstadium, att tillämpas tills vidare från och med redovisningsåret 1956/57;

d) att motionen II: 660 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

e) att motionen II: 421, såvitt den ej behandlats under a), icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

f) att motionerna I: 255 och II: 403, såvitt de ej behandlats under a), icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

II. Anslagsberäkningar för budgetåret 1956/57

1:o) **Skolöverstyrelsen: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (åttonde huvudtiteln, punkt 180, s. 377—387) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1956/57, vidtaga av departementschefen angivna ändringar i personalförteckningen för skolöverstyrelsen, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för skolöverstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57, dels ock till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 4 300 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått

dels de båda likalydande motionerna I: 276 och II: 533 av herr *Ragnar Bergh* och herr *von Seth*, i vilka hemställts, såvitt här är i fråga, att riksdagen måtte vid behandling av punkt 180 under åttonde huvudtiteln till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 4 260 500 kronor,

dels de båda likalydande motionerna I: 250 och II: 425 av fru *Hamrin-Thorell* och fru *Andrén*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte anvisa medel för förstärkning av personalen inom skolöverstyrelsen med en konsulenttjänst i lönegrad Ce 27 från och med budgetåret 1956/57,

dels de båda likalydande motionerna I: 267 och II: 388 av herr *Sundelin m. fl.* och herr *Ohlin m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt här är i fråga, att riksdagen måtte besluta att förstärka skolöverstyrelsens organisation för handläggning av folkhögskolans ärenden genom att där inrätta en särskild folkhögskolerotel enligt det utförligt motiverade förslag härom, som skolöverstyrelsen närmare preciserat i sina petita för 1956/57,

dels de båda likalydande motionerna I: 421 och II: 513 av herr *Lindblom m. fl.* och herr *Ohlin m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt här är i fråga,

att riksdagen måtte besluta att till förstärkande av personalorganisationen på skolöverstyrelsens försöksavdelning utöver vad departementschefen förordat inrätta en tjänst som kansliskrivare i Ce 15, varvid förslagsanslaget under åttonde huvudtiteln, punkt 180, Skolöverstyrelsen: Avlöningar uppräknas med 11 000 kronor [punkt I C d)],

samt att riksdagen måtte besluta, att skolöverstyrelsens filmkonsulent beredes heltidstjänst och att förevarande anslag uppräknas med ytterligare 18 000 kronor (punkt III C),

dels ock motionen I: 431 av herrar *Arrhén* och *Magnusson*, vari hemställts att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel till en skolpsykolog, knuten till skolöverstyrelsens försöksavdelning, samt anslå motsvarande belopp åt statens psykologisk-pedagogiska institut för att möjliggöra inledandet av den biträdande verksamhet i samband

med bearbetande av försöksverksamhetens resultat, som man 1950 avsåg borde tillkomma institutet.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena torde få hänvisas till motionerna I: 276, I: 431, II: 388, II: 425 och II: 513 (s. 1—10 samt 34 och 35).

Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framställda förslag — innebärande en anslagshöjning med 488 000 kronor — avser, förutom vissa automatiska utgiftsförändringar, huvudsakligen inrättande av följande nya befattningar:

- 1) en byrådirektörstjänst i Ce 31 (försöksavdelningen),
- 2) en skolpsykologtjänst i Ce 33 (försöksavdelningen),
- 3) en amanuensbefattning i reglerad befordringsgång (försöksavdelningen),
- 4) en amanuensbefattning i reglerad befordringsgång (statistiska kontoret),
- 5) en kontorsbiträdestjänst i reglerad befordringsgång (statistiska kontoret),
- 6) en kanslibiträdestjänst i Ce 11 (skolsociala roteln),
- 7) en extra amanuensbefattning,
- 8) en befattning som expeditionsvaktbiträde i Cg 8,
- 9) en deltidsbefattning som specialföredragande för handläggning av ärenden rörande praktiska realskolor och praktiska läroämnen,
- 10) en heltidsbefattning som dövundervisningskonsulent (med samma anställningsvillkor som gäller för överstyrelsens ämneskonsulenter) med indragning av nuvarande deltidsbefattning som inspektör för dövundervisningen.

Det i *motionerna I: 250* och *II: 425* framställda yrkandet överensstämmer med ett av skolöverstyrelsen framlagt men av departementschefen icke biträtt förslag om inrättande av en tjänst som hushållskonsulent i Ce 27.

Det i *motionerna I: 267* och *II: 388* framställda yrkandet avser ett av överstyrelsen framlagt men av departementschefen icke biträtt förslag, enligt vilket dels skulle inrättas en särskild rotel för folkhögskoleärenden, varvid bibliotekssektionen inom den nuvarande folkbildningsroteln skulle omvandlas till biblioteksrotel, dels de båda nya rotlarna skulle bilda en folkbildningsavdelning med ett undervisningsråd som avdelningschef (arvodes-tillägg), dels förändring skulle ske av folkhögskolinspektörstjänsten till undervisningsrådstjänst i Ce 37 och av en byrådirektörstjänst i Ca 33 till biblioteksrådstjänst i Ca 37, dels ock skulle inrättas en förste byråsekreterartjänst i Ce 27 och en kanslibiträdestjänst i Ce 11.

Det i *motionerna I: 421* och *II: 513* framställda yrkandet överensstämmer med av skolöverstyrelsen framlagda men av departementschefen icke biträdda förslag om inrättande av en kansliskrivartjänst på försöksavdel-

ningen samt om utökad tjänstgöring och arvodesreglering för filmkonsulenten.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framställda förslag.

Det i motionerna I: 276 och II: 533 gjorda yrkandet om en minskning med 39 500 kronor av medelsanvisningen under skolöverstyrelsens avlöningsanslag för nästa budgetår har motiverats med att nämnda belopp bleve obehövt, därest riksdagen i enlighet med vissa andra i motionerna framställda yrkanden avloge Kungl. Maj:ts hemställan om medelsanvisning för nästa budgetår under förslagsanslaget till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet och anslaget till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer. Utskottet har i sitt tidigare avgivna utlåtande nr 8 föreslagit riksdagen att, med avslag å motionerna i dessa delar, bifalla vad Kungl. Maj:t hemställt beträffande sistnämnda två anslag. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet bifall till motionerna I: 276 och II: 533, i vad de avser förevarande avlöningsanslag.

Frågan om förstärkning av skolöverstyrelsens personella resurser inom sektionen för hemkunskap och skolmåltidsverksamhet har tidigare varit föremål för utskottets prövning; utskottet får i detta hänseende hänvisa till utlåtandena 1953: 197, 1954: 8 och 1955: 8. Utskottet har icke funnit sig böra förorda bifall till det i de nu föreliggande motionerna I: 250 och II: 425 framställda yrkandet om inrättande från och med nästa budgetår av en tjänst som hushållskonsulent i Ce 27 vid ifrågavarande sektion. Emellertid vill utskottet i anledning av motionerna understryka sitt tidigare uttalande i ämnet, att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan om en ändamålsenlig dimensionering av sektionens personalresurser.

Det i motionerna I: 267 och II: 388 framställda yrkandet om inrättande inom skolöverstyrelsen av en särskild folkhögskolerotel — bestående av ett undervisningsråd i Ce 37 (genom ombildning av den nuvarande deltidsbefattningen som folkhögskolinspektör), en förste byråsekreterare i Ce 27 och ett kanslibiträde i Ce 11 — sammanhänger med ett i motionerna samtidigt framlagt yrkande om genomförande från och med nästa budgetår av en folkhögskolereform i överensstämmelse med skolkommissionens därom avgivna förslag. Sistnämnda fråga har av utskottet behandlats i utlåtande nr 8. Med hänvisning till vad utskottet därvid anfört, har utskottet funnit sig icke böra för nästa budgetår förorda någon förstärkning av överstyrelsens personella resurser för handläggning av folkhögskoleärenden. Ifrågavarande motioner torde därför, såvitt här är i fråga, böra lämnas utan bifall.

Med anledning av det i motionerna I: 421 och II: 513 framställda yrkandet om omvandling av den nuvarande deltidsbefattningen som filmkonsulent (1/4-tjänstgöring) till heltidsbefattning finner utskottet angeläget framhålla den alltmer ökade betydelse i skolans arbete, som de audiovisuella

hjälpmedlen tack vare den snabba tekniska utvecklingen erhållit. Det synes utskottet önskvärt att på detta område verksamheten med rådgivning, vägledning, instruktionskurser, framställning och distribution av skolfilm och skolband m. m. intensifieras, och det är enligt utskottets mening angeläget, att detta sker i samarbete mellan de båda centrala skolmyndigheterna, skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning. Utskottet, som icke är berett att nu biträda det motionsvis framställda yrkandet, förutsätter att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på förevarande spörsmål och vidtager de åtgärder, som kan befinnas påkallade i syfte att främja utnyttjandet av de audiovisuella hjälpmedlen i skolarbetet. Det synes jämväl önskvärt, att Kungl. Maj:t i lämpligt sammanhang lämnar riksdagen en redogörelse för verksamheten på ifrågakvarande område och därmed sammanhängande spörsmål.

På skolöverstyrelsens försöksavdelning tjänstgör för närvarande regelmässigt följande befattningshavare, nämligen tre undervisningsråd, en skolpsykolog, tre konsulenter, en förste byråsekreterare, två amanuenser, två kanslibiträden och två kontorsbiträden. Kungl. Maj:ts förslag innebär en förstärkning av avdelningens personella resurser med en skolpsykolog, en byrådirektör och en amanuens. I motionen I: 431 har yrkats, att den föreslagna skolpsykologtjänsten i stället skall inrättas vid psykologisk-pedagogiska institutet. I motionerna I: 421 och II: 513 har yrkats, att vid försöksavdelningen skall inrättas jämväl en kansliskrivartjänst.

Med anledning av motionen I: 431 vill utskottet framhålla, att inrättandet vid skolöverstyrelsen av ytterligare en skolpsykologbefattning enligt utskottets övertygelse är angeläget såväl för förstärkning av överstyrelsens psykologisk-pedagogiska resurser i allmänhet som med hänsyn till de löpande undersökningar, bearbetningar av kursplaner m. m. beträffande försöksverksamheten, vilka måste göras inom försöksavdelningen, oavsett huru frågan om den rent vetenskapliga bearbetningen av försöksverksamhetens resultat löses. På grund härav avstyrker utskottet bifall till motionen I: 431, såvitt här är i fråga.

I anledning av det i motionerna I: 421 och II: 513 med avseende på försöksavdelningen framställda yrkandet får utskottet erinra om departementschefens uttalande i propositionen nr 80, att, därest trots den i statsverkspropositionen föreslagna personalförstärkningen en avlastning av avdelningens arbetsbörda skulle befinnas erforderlig, det i första hand bör ankomma på överstyrelsen att överväga, huruvida icke handläggningen av en del rutinmässiga ärenden kan överföras till andra arbetsenheter inom överstyrelsen för att försöksavdelningen skall få större möjligheter att koncentrera sig på den konstruktiva delen av försöks- och undersökningsarbetet. Med hänsyn härtill och i avvaktan på ytterligare erfarenheter i fråga om avdelningens arbetsbelastning är utskottet icke berett att förorda

bifall till det motionsvis framställda yrkandet utan vill endast framhålla, att, därest en förstärkning av den kvalificerade biträdespersonalen på avdelningen likväl skulle visa sig ofrånkomlig, detta torde kunna under nästa budgetår hjälpligt ordnas genom om disposition av den inom överstyrelsen tillgängliga arbetskraften av detta slag.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att riksdagen må

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 250 och II: 425, I: 276 och II: 533, I: 267 och II: 388, I: 431 samt — i vad de avser medelsanvisningen — I: 421 och II: 513, samtliga motioner utom de två förstnämnda såvitt här är i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1956/57, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för skolöverstyrelsen, som föranledes av vad departementschefen anför;

b) godkänna följande avlöningsstat för skolöverstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 578 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	265 000
3. Arvoden till experter och tillfällig personal m. m., <i>förslagsvis</i>	120 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	1 562 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	775 000
Summa kronor	4 300 000

c) till *Skolöverstyrelsen*: *Avlöningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 4 300 000 kronor;

II. i anledning av motionerna I: 421 och II: 513, i vad de, såvitt här är i fråga, ej behandlats under I., i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anført beträffande de audiovisuella hjälpmedlen i skolarbetet.

2:o) **Skolöverstyrelsen: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 181, s. 388—390), vilket innebär en anslagshöjning med 120 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Skolöverstyrelsen: Omkostnader* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 786 000 kronor.

3:o) **Skolöverstyrelsen: Försöksverksamhet m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 182, s. 391—402), vilket innebär en anslagshöjning med 400 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Skolöverstyrelsen: Försöksverksamhet m. m.* för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

4:o) **Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (punkt 183, s. 402—422) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven personalförteckning för lärarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för lärarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57, dels ock till Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 2 034 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft

dels de båda likalydande motionerna I: 258 och II: 475 av herr *Arrhén* samt herrar *Nestrup* och *Nihlfors*, i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta, att tjänstebenämningen lektor skall för metodiklektorerna vid lärarhögskolan ersättas med annan tjänstebenämning, som det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma,

dels de båda likalydande motionerna I: 257 och II: 404 av herr *Arrhén* samt herrar *Nestrup* och *Nihlfors*, i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta, att ämneslärarkandidaterna vid lärarhögskolan skall åtnjuta samma ekonomiska förmåner som deltagare i praktisk lärarkurs,

dels ock de båda likalydande motionerna I: 421 och II: 513 av herr *Lindblom m. fl.* och herr *Ohlin m. fl.*, i vilka (punkt I C c)) hemställts, såvitt här är i fråga, att riksdagen måtte besluta, att från och med budgetåret 1956/57 statens psykologisk-pedagogiska institut sammanslås med lärarhögskolan, varvid personaltjänsterna överföres dit, medan styrelsen för institutet tills vidare och i avvaktan på Kungl. Maj:ts ställningstagande till övriga delar av psykologutredningens förslag måtte få till uppgift att liksom hittills fördela forskningsanslag, samt att från samma tidpunkt en laboratorstjänst i Ca 34 måtte inrättas vid lärarhögskolan, varvid förevarande anslag uppräknas med 28 000 kronor till 2 062 000 kronor.

Beträffande motiveringen för de motionsvis framställda yrkandena torde, i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande, få hänvisas till motionerna I: 258, II: 404 och II: 513 (s. 1—10).

Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framställda förslag — vilket innebär en anslagshöjning med 1 945 400 kronor — avser beträffande personalorganisationen m. m. i huvudsak inrättande av följande nya tjänster m. m.

Den egentliga lärarhögskolan

1) Vid kansliet: en kansliskrivare i Ca 15, ett kanslibitråde i Ca 11, ett kontorsbiträde i Ca 8 och ett kontorsbiträde i reglerad befordringsgång.

2) Vid biblioteket: en bibliotekarie i Ce 27 (5/7-tjänstgöring) och ett biblioteksbiträde i Ce 11.

3) Två assistenter i psykologi och pedagogik, varav den ene med samma anställningsvillkor som för förste assistent vid universitet och den andre i reglerad befordringsgång som för förste assistent vid teknisk högskola.

4) Två lektorer i psykologi och pedagogik i Ca 33 med avlöningsförstärkning, motsvarande timarvode för två veckotimmar, ävensom arvode å 1 800 kronor.

5) Tretton lektorer i högstadiets metodik med avlöningsförmåner som under 4).

6) Två lektorer i mellanstadiets metodik i Ca 29.

7) Sex lektorer i övningsämnenas metodik, varav fyra i Ca 27 (musik, teckning, gymnastik) och två i Ca 25 (manlig och kvinnlig slöjd).

8) Medelsanvisning till förebyggande skolhälsovård för lärarkandidaterna.

9) Medelsanvisning till ersättning åt handledare för den praktiska lärarutbildningen utanför lärarhögskolan.

10) Medelsanvisning till ersättning åt deltidstjänstgörande lärare m. fl.

11) Uppräkning med 5 000 kronor av anslagsmedlen till arvoden åt experter och särskilda sakkunniga.

12) Medelsanvisning till förmåner åt ämneslärarkandidaterna under utbildningstiden. Departementschefen har anfört, att det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser härutinnan.

13) Medelsanvisning till vidareutbildningsverksamhet vid lärarhögskolan.

Övningsskolan

14) Rektor i Cb 12 jämte arvode motsvarande timarvode för två veckotimmar.

15) Två adjunkter i Ca 29 och en adjunkt i Ca 27, samtliga med arvode motsvarande timarvode för två veckotimmar.

16) Sju övningsskollärare i Ca 25.

17) En övningslärare i hemkunskap i Ca 19.

18) En vaktmästare i Ca 12 och en i Ce 10.

19) Ett kanslibitråde i Ca 11.

20) Medelsanvisning till arvoden åt skolbibliotekarie och timplärare.

Till stöd för det i *motionerna I: 421* och *II: 513* framställda yrkandet har anförts bland annat följande.

Statsutskottet påpekade i sitt utlåtande nr 122/1955, att ändamålsenliga metoder för en bedömning av försöksresultaten måste utarbetas. Vid riks-

dagsbehandlingen av detta utlåtande framställdes önskemål om att ett lag av experter skulle få i uppdrag att precisera problemen och utarbeta metoder. *Enligt vår mening bör dessa förberedelser för den slutliga bedömningen av försöksverksamheten igångsättas omedelbart.* Ett sådant expertlag bör arbeta under vetenskaplig ledning av innehavaren av skolforskningsprofessuren vid lärarhögskolan i Stockholm och i nära samråd med skolöverstyrelsens försöksavdelning.

1946 års skolkommision föreslog i sitt om den första lärarhögskolan avgivna betänkande (SOU 1952: 33) att en professur i skolforskning borde upprättas vid denna lärarhögskola. Professorn skulle enligt kommissionens mening vara ledare av den teoretiskt-pedagogiska utbildningen vid högskolan. Han skulle planlägga undervisningen i psykologi och pedagogik såväl i den egentliga yrkesutbildningen som vid de många fortbildningskurserna för lärare. Han skulle vidare tillse, att undervisningen vid lärarhögskolan står i kontakt med den pedagogiska forskningen och speciellt med den vetenskapliga bearbetningen från försöksverksamheten inom skolväsendet. Professuren skulle därför i viss grad få karaktären av forskningsprofessur. (SOU 1952: 33, sid. 47—48).

I ett stort antal av remissyttrandena, vilka refereras i Kungl. Maj:ts proposition nr 209 (sid. 155 ff) framhålles med skärpa, att omfattningen av de arbetsuppgifter, som avses åvila professorn vid lärarhögskolan tarvar personella resurser avsevärt större än dem som föreslagits av skolkommisionen. Sålunda framhåller exempelvis universitetskanslern i sitt yttrande, att med den dimensionering den vetenskapligt utbildade personalen vid lärarhögskolans pedagogiska institution fått professorn skulle få en så omfattande tjänstgöring i form av undervisning och administration att föga tid skulle återstå för honom att bedriva vetenskaplig forskning.

Departementschefen framhåller i proposition nr 209 till 1954 års riksdag, följande:

En utbyggnad i större skala av den forskning på skolans område, som i olika former företrädes av de filosofiska fakulteterna, psykologisk-pedagogiska institutet, skolöverstyrelsens försöksavdelning och lärarhögskolan, lärar icke kunna beslutas, förrän psykologutredningen fullgjort sitt uppdrag. Intill dess bör den vetenskapliga personalen vid lärarhögskolan kunna inskränkas till vad som med hänsyn till högskolans egna behov är strängt nödvändigt. Jag anser mig på grund härav utöver den föreslagna professuren endast kunna tillstyrka de två assistenttjänsterna i psykologi och pedagogik. (Kungl. Maj:ts proposition 209/1954, sid. 192)

Lärarhögskolans styrelse har i sina äskanden (skr. 19/8 1955) för budgetåret 1956/57 begärt ett antal tjänster utöver dem som föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition nr 209 till 1954 års riksdag. Under mellantiden hade nämligen psykologutredningen avlämnat sitt betänkande. I detta föreslås, att den pedagogiska institutionen vid lärarhögskolan vid sidan av de bägge, redan i princip beslutade assistentbefattningarna skulle erhålla en laboratoritjänst i lönegrad Ca 34, en sekreterartjänst i lönegrad Ca 31 samt en kontorist i lönegrad Ca 13. Av dessa tre tjänster skulle de bägge sistnämnda tillföras lärarhögskolan genom att Statens psykologisk-pedagogiska institut sammanslogs med lärarhögskolan.

Det är uppenbart, att lärarhögskolan ej kan fullgöra sina tilltänkta uppgifter såsom pedagogisk forskningsinstitution och än mindre göra någon insats för försöksverksamheten och bedömningen av dennas resultat med

mindre dess personella resurser avsevärt utökas. I årets statsverksproposition har under åttonde huvudtiteln (s. 419) för lärarhögskolans pedagogiska institution föreslagits endast två assistenttjänster, av vilka den ena skall konstrueras som arvodesbefattning på samma villkor som gäller för förste assistent vid universiteten, d. v. s. i realiteten såsom arvoderad halvtidstjänst, medan för den andra skall tillämpas reglerad befordringsgång av samma typ som gäller för förste assistent vid teknisk högskola. Detta betyder sålunda att den pedagogiska institutionen för den vetenskapliga forskningen endast kommer att disponera över *en och en halv befattningshavare*, vilka dessutom kommer att tagas i anspråk för den experimentella delen av undervisningen. Det är helt ogörligt att institutionen skulle kunna göra någon insats för den pedagogiska forskningen och än mindre för försöksverksamheten. Statsutskottet har, liksom departementschefen, varit medvetet om otillräckligheten av resurserna. I sitt utlåtande över Kungl. Maj:ts proposition nr 209 år 1954 framhåller utskottet (SU nr 189/1954, s. 71) följande:

Från flera håll har anmärkts, att arbetsuppgifterna för denne huvudlärare (professorn) i psykologi och pedagogik skulle bli alltför omfattande. I motionerna I: 545 och II: 698 har påyrkats, att psykologien skulle vara företrädd vid lärarhögskolan med en särskild professur. Utskottet är medvetet om att starka skäl kan anföras härför men är å andra sidan ense med departementschefen därom att man i detta sammanhang måste beakta att frågan om utbyggnad av den psykologiska forskningen och undervisningen inom landet för närvarande är under utredning genom särskilda sakkunniga.

Denna utredning har nu framlagts och genomgått remissbehandling, varvid flertalet remissinstanser förordat den av utredningen föreslagna sammanslagningen mellan Statens psykologisk-pedagogiska institut och lärarhögskolan.

Den nyss berörda sammanslagningen av Statens psykologisk-pedagogiska institut och lärarhögskolan skulle utan större svårigheter kunna genomföras redan från början av budgetåret 1956/57. Vid sidan av direktor, vilken samtidigt är rektor för Statens Normalskola, har institutet endast tvenne befattningshavare, nämligen dels en sekreterare och dels ett kanslibitråde i arvodesbefattning. Institutet har under de år det fungerat inte kunnat bedriva egen forskning. De forskningsuppgifter som tagits upp har fått läggas ut på andra institutioner. Det har i olika sammanhang av såväl Kungl. Maj:t som riksdagen framhållits att institutet borde aktivt medverka till den forskning som gäller de med försöksverksamheten sammanhängande problemen. Med hänsyn härtill vore det synnerligen oekonomiskt att splittra de resurser som står till buds i Stockholm på två institutioner i stället för att samla dessa i ett institut, som genom att ha en professur till sitt förfogande kan förväntas göra självständiga insatser för den pedagogiska forskningen.

Som framgår av remissyttrandena över psykologutredningens betänkande kan Statens psykologisk-pedagogiska institut f. n. sägas ha tre uppgifter. Det utdelar varje år ca 30 000 kronor i mindre portioner till enskilda, som regel yngre forskare vid landets universitetsinstitutioner. Vidare bedriver institutet med hänsyn till sina resurser en förhållandevis omfattande kursverksamhet, bl. a. testningskurser och andra fortbildningskurser för lärare. För det tredje användes en del av institutets egna anslag för undersökningar

och kurser till forskning, vilken — som nämnts — brukar läggas ut till institutioner utanför institutet.

Institutets styrelse har som sin huvudsakliga uppgift att verkställa fördelningen av anslag till forskare, vilket under de gångna åren har skett vid det ena av de tvenne årliga styrelsesammanträdena. Det förutsattes i proposition nr 209 till 1954 års riksdag att lärarhögskolan i överensstämmelse med skolkommissionens förslag skall svara för huvuddelen av de fortbildningskurser som kommer att ges för lärare. Vidare skall lärarhögskolan enligt av Kungl. Maj:t och riksdagen beslutade riktlinjer svara för pedagogisk forskning bl. a. i anslutning till försöksverksamheten. Den återstående delen av statens psykologisk-pedagogiska instituts verksamhet, nämligen utdelningen av forskningsbidrag, skulle tills vidare kunna ombesörjas av styrelsen för institutet på sätt som hittills skett i avvaktan på departementschefens ställningstagande till psykologutredningens förslag angående inrättande av ett psykologiskt-pedagogiskt forskningsråd. Institutets sekreterare skulle som hittills, även efter tjänstens överflyttande till lärarhögskolan, kunna förbereda och föredraga de ärenden som rör forskningsbidragen, varvid lärarhögskolan skulle kunna vara medelsförvaltande myndighet.

En sammanslagning av Statens psykologisk-pedagogiska institut med lärarhögskolan skulle, som framgått av vad som ovan framhållits, utan svårighet kunna ske redan från och med budgetåret 1956/57. Härigenom skulle en väsentlig effektivisering av lärarhögskolans verksamhet i vad gäller den pedagogiska forskningen kunna vinnas utan att den åttonde huvudtiteln bleve belastad med ytterligare anslag.

Skolkommissionen föreslog inrättandet av ett särskilt lektorat i pedagogisk statistik. Denna tjänst upptogs icke i proposition nr 209 till 1954 års riksdag. Psykologutredningen, som ingående tagit ställning till lärarhögskolans behov av personal för pedagogisk forskning finner det uppenbart att »lärarhögskolan alltifrån början behöver utrustas med åtminstone någon befattningshavare, som har att sörja för skolväsendets och den metodiska forskningens behov av pedagogiska mätmetoder». (SOU 1955: 11, s. 151). Utredningen finner, att denna befattningshavare bör vara expert på psyko-metriska och pedagogisk-statistiska frågor varför god docentkompetens bör krävas. Detta motiverar, att innehavare av tjänsten bör vara laborator, lämpligen placerad i lönegrad Ca 34.

Utskottet biträder Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framställda förslag.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen avses vid lärarhögskolan skola inrättas särskilda lärartjänster i högstadiets, mellanstadiets och övningssämnenas metodik. Departementschefen har i överensstämmelse med lärarhögskolestyrelsens förslag förordat, att dessa tjänster skall benämnas lektorstjänster. Utskottet, som får erinra om att frågan rörande tjänstebenämningen varit föremål för ingående överväganden i styrelsens framställning, har icke något att erinra mot vad sålunda föreslagits. Med hänsyn härtill torde motionerna I: 258 och II: 475 icke böra föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Beträffande det i motionerna I: 257 och II: 404 framställda yrkandet, att ämneslärarkandidaterna vid lärarhögskolan skall äga åtnjuta samma ekono-

miska förmåner som deltagare i praktisk lärarkurs, får utskottet till en början erinra om att högskolans styrelse föreslagit, att ämneslärarkandidaterna vid lärarhögskolan skall antagas som aspiranter i reglerad befordringsgång för vissa icke-ordinarie lärare i läroämnena vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter. Avlöningsförmåner i reglerad befordringsgång och under genomgång av praktisk lärarkurs regleras genom i sak delvis olika bestämmelser, utfärdade av Kungl. Maj:t. Frågan om avlöningsförmåner åt ämneslärarkandidaterna vid lärarhögskolan torde i viss mån kompliceras dels därigenom att utbildningen omfattar såväl teoretisk som praktisk lärarutbildning, dels därigenom att i vart fall under de första åren torde komma att antagas även lärarkandidater, som efter vederbörlig akademisk examen redan fullgjort praktisk tjänstgöring i viss utsträckning. Utskottet finner med hänsyn härtill och till frågans jämväl i övrigt lönetekniskt komplicerade innebörd lämpligt, att det, såsom departementschefen förordat, får ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser i ämnet. Motionerna torde därför icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet förutsätter emellertid såsom självklart, att de blivande bestämmelserna — vilka med hänsyn till rekryteringen synes böra utfärdas snarast möjligt — erhåller en sådan utformning, att det för erhållande av behörighet till ordinarie lärartjänst i läroämnena icke blir ekonomiskt ofördelaktigare att genomgå lärarhögskolans ämneslärarutbildning än att genomgå praktisk lärarkurs.

Med anledning av det i motionerna I: 421 och II: 513 framställda yrkandet om en förstärkning av lärarhögskolans pedagogiska institution m. m. får utskottet anföra följande.

Psykologutredningen har i sitt betänkande »Psykologisk utbildning och forskning» (SOU 1955: 11) föreslagit, att statens psykologisk-pedagogiska institut nedlägges och att dess uppgifter och resurser i vad avser forskning och kursverksamhet överföres till lärarhögskolan, i vad avser utdelning av forskningsanslag till ett särskilt forskningsråd samt i vad avser biblioteksverksamhet till ett vid Stockholms högskola placerat men forskningsrådet underställt psykologiskt-pedagogiskt bibliotek. Beträffande forskningsinriktningen vid lärarhögskolans pedagogiska institution pekar utredningen bland annat på den pedagogisk-metodiska forskningen och behovet av kontinuerligt arbete med pedagogiska och psykologiska mätmetoder för skolans behov. I fråga om arbetsfördelningen mellan skolöverstyrelsens försöksavdelning och lärarhögskolans forskningsinstitution ligger det enligt utredningens mening närmast till hands, att försöksavdelningen alltjämt bedriver de undersökningar, som står i omedelbart samband med verksamheten inom enhetsskolan och annan likartad administrativt betonad försöksverksamhet, medan lärarhögskolan tar upp mera fristående undersökningar över olika pedagogiska problemkomplex, däribland sådana som aktualiseras av skolöverstyrelsens försöksverksamhet. Vidare bör institutionen, framhåller

utredningen, på skolöverstyrelsens uppdrag utarbeta de psykologiska och pedagogiska mätmetoder, som erfordras inom försöksverksamhet och reguljärt skolarbete, i den mån verkets egna resurser ej räcker till. Mot bakgrunden härav har utredningen funnit, att lärarhögskolans pedagogiska institution behöver utrustas med — förutom professor, två lektorer och två assistenter — åtminstone någon befattningshavare, som har att sörja för skolväsendets och den pedagogiska forskningens behov av pedagogiska mätmetoder. Denne befattningshavare bör såsom institutionens främste expert på psykometriska och pedagogisk-statistiska frågor enligt utredningens mening ha god docentkompetens och placeras som laborator i Ca 34. Utredningens förslag om överförande av viss personal från psykologisk-pedagogiska institutet avser en sekreterartjänst i Ce 29, som därvid skulle uppflyttas i Ce 31, samt en kanslibiträdestjänst. Därjämte har utredningen föreslagit inrättande av en kontoristtjänst i lönegrad 13.

Det i motionerna framställda yrkandet avser överflyttning till lärarhögskolans pedagogiska institution av sekreterartjänsten och kanslibiträdestjänsten samt inrättande av laboratorstjänsten.

Enligt utskottets mening måste frågan om den pedagogisk-psykologiska forskningens resurser och om en mera ändamålsenlig organisation på detta forskningsområde än den nuvarande splittringen på skilda statliga organ ägnas en ingående uppmärksamhet från statsmakternas sida. Utskottet anser, att denna fråga snarast möjligt bör prövas på grundval av bland annat en mera utförlig redovisning av psykologutredningens förslag och däröver avgivna yttranden än vad som här kunnat göras. Med hänsyn härtill är utskottet icke berett att i anledning av det motionsvis framställda yrkandet ta någon slutlig ställning till frågan om den definitiva organisationen av lärarhögskolans pedagogiska institution och till de frågor, som i övrigt har samband härmed och med ett nedläggande av psykologisk-pedagogiska institutet.

Emellertid framstår det för utskottet av ett särskilt skäl såsom utomordentligt viktigt, att lärarhögskolans pedagogiska institution likväl redan från och med nästa budgetår erhåller viss förstärkning av sina personella resurser utöver vad som följer av Kungl. Maj:ts förslag. I det första avsnittet av förevarande utlåtande har utskottet nämligen förordat igångsättande så snart som möjligt av en sammanfattande utredning i skolfrågorna, avsedd att ligga till grund för det riksdagsbeslut, som enligt utskottets mening tidigast möjligt i början av 1960-talet bör fattas om enhetsskolans framtida utformning och successiva genomförande. Utskottet har därvid räknat med att till grund för utredningens överväganden skall kunna läggas bland annat en efter utgången av tillämpningstiden för nuvarande timplaner och huvudmoment verkställd sammanfattande rapportering beträffande försöksverksamheten från skolöverstyrelsens försöksavdelning och lärarhögskolans pedagogiska institution. Det synes utskottet ändamålsenligt och för övrigt helt naturligt, att nämnda institution blir basen för de rent

vetenskapliga undersökningar och bearbetningar, som måste utföras för utredningens behov. En första åtgärd av särskild betydelse blir då att utarbeta ändamålsenliga metoder för att — såsom utskottet anförde redan i fjolårets utlåtande angående försöksverksamheten — möjliggöra en bedömning av resultaten inom olika grenar av försöksverksamheten såväl i fråga om elevernas kunskaper och färdigheter som i fråga om resultaten av skolans inre arbete. Såvitt utskottet kunnat finna, skulle en allvarlig tidsförlust i det förut skisserade arbetsprogrammet uppstå, därest icke detta förberedelsearbete och andra förberedande åtgärder och överväganden av vetenskaplig karaktär komme i gång redan från och med nästa budgetår. Enligt utskottets mening torde utförandet av de nu angivna arbetsuppgifterna icke kunna påläggas lärarhögskolans professor — som dock självfallet skall utöva ledningen av arbetet — utan att hans uppgifter med lärarutbildningen och därmed sammanhängande frågor komme att menligt eftersättas.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet i anslutning till motionerna I: 421 och II: 513, såvitt här är i fråga, ansett sig böra uttala, att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t, därest Kungl. Maj:t så finner erforderligt, för nästa budgetår ur tillgängliga anslagsmedel ställer medel till förfogande för anställande mot arvodesförmåner vid lärarhögskolans pedagogiska institution av en befattningshavare i laborators ställning med ovan åsyftade arbetsuppgifter ävensom för erforderlig biträdeshjälp åt denne befattningshavare.

Utskottet hemställer,

I. att motionerna I: 258 och II: 475 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att motionerna I: 257 och II: 404 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 421 och II: 513, såvitt här är i fråga och i vad de avser medelsanvisningen,

a) godkänna följande personalförteckning för lärarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57:

Personalförteckning

Tjänstemän å ordinarie stat

Befattning.	Lönegrad.
1 rektor för lärarhögskolan	Cb 14
1 professor	Co 14
1 rektor vid övningsskolan	Cb 12
13 lektorer i högstadiets metodik	Ca 33
2 lektorer i psykologi och pedagogik	Ca 33

Befattning.	Lönegrad.
2 adjunkter	Ca 29
2 lektorer i mellanstadiets metodik	Ca 29
1 adjunkt	Ca 27
4 lektorer i övningsämnenas metodik	Ca 27
1 sekreterare	Ca 27
2 lektorer i övningsämnenas metodik	Ca 25
7 övningsskollärare	Ca 25
1 lärare i hemkunskap	Ca 19
1 kansliskrivare	Ca 15
1 vaktmästare	Ca 12
2 kanslibiträden	Ca 11
1 kontorsbiträde	Ca 8

Extra ordinarie tjänsteman i högre lönegrad än Ce 25

Befattning.	Lönegrad.
1 bibliotekarie	Ce 27

b) godkänna följande avlöningsstat för lärarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	785 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	124 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	783 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	342 000
	<hr/>
	Summa kronor 2 034 000

c) till *Lärarhögskolan i Stockholm*: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 2 034 000 kronor;

IV. att riksdagen må, i anslutning till motionerna I: 421 och II: 513, såvitt här är i fråga och i vad de icke behandlats under III., i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet förordat beträffande förstärkning för nästa budgetår av lärarhögskolans i Stockholm pedagogiska institution.

5:o) **Läraryhögskolan i Stockholm: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 184, s. 422—424), vilket innebär en anslagshöjning med 246 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Läraryhögskolan i Stockholm: Omkostnader* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 271 000 kronor.

6:o) **Läraryhögskolan i Stockholm: Materiel, böcker m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 185, s. 424 och 425) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Läraryhögskolan i Stockholm: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 115 000 kronor.

7:o) **Läraryhögskolan i Stockholm: Inredning och utrustning av nya lokaler.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 186, s. 425 och 426) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Läraryhögskolan i Stockholm: Inredning och utrustning av nya lokaler* för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 145 000 kronor.

8:o) **Folkskoleseminarierna: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (punkten 187, s. 426—441) föreslagit riksdagen att dels besluta, att det provisoriska småskoleseminariet i Falun skall nedläggas vid utgången av budgetåret 1955/56, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1956/57, vidtaga av departementschefen angivna ändringar i personalförteckningen för folkskoleseminarierna, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57, dels ock till *Folkskoleseminarierna: Avlöningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 16 948 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehäft

dels de båda likalydande motionerna I: 429 och II: 520 av herrar *Öhman* och *Norling* samt herr *Holmberg m. fl.*, i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta, att samma antal elever intages vid folkskoleseminarierna som hösten 1955, vilket innebär 43 avdelningar med sammanlagt 1 176 elever,

dels de båda likalydande motionerna I: 260 och II: 383 av herr *Ebbe Ohlsson m. fl.* och herr *Persson* i Växjö *m. fl.*, i vilka hemställts att riksdagen ville besluta att antalet avdelningar av klass I vid folkskoleseminariernas 4-åriga linje läsåret 1956/57 fastställes till 16,

dels ock de båda likalydande motionerna I: 261 och II: 428 av herr

Eliasson m. fl. och herr *Mellqvist m. fl.*, i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag ej tar definitiv ställning till frågan om småskoleseminariets i Falun nedläggning eller, om så sker, att riksdagen måtte besluta att från höstterminen 1956 inrätta en linje för utbildning av småskollärare vid folkskoleseminariet i Falun.

Beträffande motiveringen för de motionsvis framförda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 383 och II: 428 samt, såvitt gäller motionerna I: 429 och II: 520, till motionen II: 519 (s. 10).

Seminarieorganisationen

Skolöverstyrelsen har i samband med sina anslagsäskanden för nästa budgetår — under förutsättning att småskollärarytbildningen generellt blir treårig från och med budgetåret 1956/57 — föreslagit,

att elevintagningen hösten 1956 vid *folkskoleseminarierna* för *folkskollärarytbildning* fastställs till 15 avdelningar med högst 24 elever per avdelning på studentlinje och 8 avdelningar med högst 24 elever per avdelning på 4-årig linje ävensom för *småskollärarytbildning* 8 avdelningar med högst 24 elever per avdelning på 3-årig linje,

att elevintagningen hösten 1956 vid *småskoleseminarierna* fastställs till 16 avdelningar med högst 24 elever per avdelning på 3-årig linje samt

att det provisoriska småskoleseminariet i Falun nedlägges vid utgången av budgetåret 1955/56.

Till grund för överstyrelsens förslag ligger de beräkningar av examinationsbehov och examination, som framgår av följande tabell 1.

Tabell 1

A. Folkskollärare

Läsår	Examinationsbehov				Examination	Överskott respektive brist per år	Summa överskott eller brist
	1	2	3	Summa			
1954/55							— 870
55/56	995	290		1 285	1 470	+ 185	— 685
56/57	945	280		1 225	1 460	+ 235	— 450
57/58	645	320	— 45	920	1 360	+ 440	— 10
58/59	525	290	20	835	510 + 335?	+ 10	0
59/60	90	440	20	550	440 + 20? + 90 ¹	0	
60/61	— 50	310	20	280	190? + 90 ¹	0	
61/62	35	300		335	245? + 90 ¹	0	
62/63	25	300		325	235? + 90 ¹	0	
63/64	60	300		360	270? + 90 ¹	0	
64/65	175	300		475	385? + 90 ¹	0	
65/66	590	100		690	600? + 90 ¹	0	

¹ Beräknad examination vid lärarhögskolan.

B. Småskollärare

Läsår	Examinationsbehov	Examination	Överskott respektive brist per år	Summa överskott eller brist
1954/55				+ 310
55/56	550	540	— 10	+ 300
56/57	590	540	— 50	+ 250
57/58	495	540	+ 45	+ 295
58/59	130	25	— 105	+ 190
59/60	725	375? + 160? ¹	— 190	0
60/61	950	375? + 575? ¹	0	
61/62	870	375? + 495? ¹	0	
62/63	710	375? + 335? ¹	0	
63/64	930	375? + 555? ¹	0	
64/65	930	375? + 555? ¹	0	
65/66	440	375? + 65? ¹	0	

¹ Beräknad examination på småskollärlinje vid folkskoleseminarierna.

Beräkningarna i tabell 1 förutsätter, att beträffande elevantalet i folkskolans läraravdelningar kungörelsen 1950: 137 tillämpas till och med läsåret 1958/59 och att därefter sker en på tre läsår fördelad återgång till tillämpning av kungörelsen 1947: 234, att i fråga om småskollärares successiva övertagande av klass 3 i skolor av A-form kungörelsen 1954: 230 tillämpas till och med läsåret 1964/65 utom under läsåret 1958/59 samt att småskollärarytbildningen blir treårig från och med läsåret 1956/57. Frågetecken markerar ännu ej beslutad examination. De i tabellen kursiverade siffrorna anger de nu aktuella intagningsfrågorna.

I tabell 1 A (kol. 1) och B anges examinationsbehovet för folkskolan enligt nyss angivna förutsättningar med avseende å elevantalet i läraravdelningarna samt småskollärarnas övertagande av klass 3 i A-skolor. Siffrorna är hämtade ur en promemoria, som överstyrelsens statistiska kontor upprättat åt seminarieutredningen. Lsåret 1954/55 har omkring 570 småskollärare tjänstgjort i klass 3 i skolor av A-form i anslutning till bestämmelserna i kungörelsen 1954: 230. I enlighet med överstyrelsens förslag har Kungl. Maj:t bestämt gränserna för sådan tjänstgöring läsåret 1955/56 till 850 och 950, varför statistiska kontoret räknat med omkring 900 småskollärartjänster i klass 3 sistnämnda läsår. För de följande läsåren har statistiska kontoret räknat med att årligen ytterligare 300 småskollärare övertar klass 3 till och med läsåret 1963/64, dock med undantag för läsåret 1958/59, då intet ytterligare övertagande antages äga rum. Samtidigt minskar årligen (med undantag av läsåret 1958/59) antalet folkskollärartjänster med omkring 240. Lsåret 1964/65 skulle utbytet vara helt genomfört. Utbytet av folkskollärare mot småskollärare i klass 3 återspeglas tydligt i de i tabellen angivna siffrorna för examinationsbehovet under ifrågasvarande läsår.

I tabell 1 A kol. 2 anger överstyrelsen vissa från realskoleutredningen under hand inhämtade siffror för behovet av folkskollärare för högre skolformer.

I tabell 1 A kol. 3 anges för läsåret 1957/58 den beräknade minskningen av examinationsbehovet med anledning av att eleverna på mellanskollärlinjen vid lärarhögskolan då börjar fullgöra sin aspiranttjänstgöring. Minsk-

ningen är en engångsföreteelse. För de tre följande läsåren medtager överstyrelsen i kol. 3 liksom i förra årets petita uppskattat behov med hänsyn till antagen större ökning av klass 8 utanför försöksdistrikten än vad folkskolinspektörerna måhända kunnat förutse.

Samtidigt med framläggande av de förslag, för vilka nu redogjorts, har skolöverstyrelsen emellertid ansett sig böra göra beräkningar av examinationsbehov och examination med utgångspunkt i att förlängningen av småskolläraryrket genomföres först från och med läsåret 1957/58. Dessa beräkningar åskådliggöres i tabell 2, som i övrigt bygger på samma förutsättningar som tabell 1, dock att uppehållet i småskolläraryrket övertagande av klass 3 i A-skolor förskjutes till läsåret 1959/60.

Överstyrelsen har icke i anslutning till denna tabell avgivit några förslag rörande elevintagningen. Det framgår dock av överstyrelsens framställning, att överstyrelsen anser intagningen på folkskoleseminariernas studentlinje böra minskas till 6 avdelningar med 24 elever per avdelning. Beträffande den 4-åriga linjen räknar överstyrelsen med en intagning av 8 avdelningar med 24 elever per avdelning. I fråga om småskoleseminarierna synes överstyrelsen förutsätta en intagning av samma omfattning som under hösten 1955.

Tabell 2

A. Folkskollärare

Läsår	Examinationsbehov				Examination	Överskott respektive brist per år	Summa överskott eller brist
	1	2	3	Summa			
1954/55							— 870
55/56	995	290		1 285	1 470	+ 185	— 685
56/57	945	280		1 225	1 460	+ 235	— 450
57/58	645	320	— 45	920	1 360	+ 440	— 10
58/59	265	290	20	575	510 + 75?	+ 10	0
59/60	345	440	20	805	440 + 275? + 90 ¹	0	
60/61	— 50	310	20	280	190? + 90 ¹	0	
61/62	35	300		335	245? + 90 ¹	0	
62/63	25	300		325	235? + 90 ¹	0	
63/64	60	300		360	270? + 90 ¹	0	
64/65	175	300		475	385? + 90 ¹		
65/66	590	100		690	600? + 90 ¹		

¹ Beräknad examination vid lärarhögskolan.

Departementschefen har beträffande seminarieorganisationen anfört följande.

Skolöverstyrelsens förslag beträffande seminarieorganisationen under nästa budgetår har framlagts med utgångspunkt i att småskolläraryrket skulle bli treårigt från och med läsåret 1956/57. Frågan om den av 1950 års riksdag i princip beslutade förlängningen av småskolläraryrket egent-

B. Småskollärare

Läsår	Examinationsbehov	Examination	Överskott respektive brist per år	Summa överskott eller brist
1954/55				+ 310
55/56	550	540	— 10	+ 300
56/57	590	540	— 50	+ 250
57/58	495	540	+ 45	+ 295
58/59	450	540?	+ 90	+ 385
59/60	410	25?	— 385	0
60/61	950	375? + 575? ¹	0	
61/62	870	375? + 495? ¹	0	
62/63	710	375? + 335? ¹	0	
63/64	930	375? + 555? ¹	0	
64/65	930	375? + 555? ¹		
65/66	440	375? + 65? ¹		

¹ Beräknad examination på småskollärlinje vid folkskoleseminarierna.

liga yrkesutbildning är emellertid för närvarande under övervägande av seminarieutredningen, som i det sammanhanget också måste ta ställning till problemet om en samordning av nämnda spörsmål med vissa andra med seminarieorganisationens utformning nära sammanhängande frågor, bland annat den av 1950 års riksdag avsedda stadiindelningen i den blivande enhetsskolan och spörsmålet om en återgång till 1947 års bestämmelser om elevantalet i folkskolans läraravdelningar.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen för överstyrelsens överväganden, särskilt vid en jämförelse mellan tabell 1 och tabell 2, påverkar en förlängning av småskollärläroinutbildningen rätt väsentligt seminarieorganisationens utformning. Seminarieutredningens förslag i denna och därmed sammanhängande frågor har ännu icke hunnit avlämnas. Proposition på grundval av utredningens överväganden kan alltså icke föreläggas 1956 års riksdag. Då det enligt min mening är uteslutet, att statsmakterna nu skulle i den ena eller den andra riktningen föregripa resultatet av utredningens överväganden i dessa i organisatoriska och även ekonomiska hänseenden vittomfattande frågor, anser jag mig böra räkna med att vid småskoleseminarierna hösten 1956 intages elever endast på 2-åriga utbildningslinjer, dock med undantag för den nu 3-åriga linjen vid Haparanda-seminariet.

Med denna utgångspunkt måste som underlag för de följande övervägandena beträffande seminarieorganisationens omfattning under nästa budgetår användas beräkningarna i tabell 2. Dessa beräkningar utgår bland annat från att småskollärläroinutbildningen skulle bli treårig med början läsåret 1957/58 och att en återgång till 1947 års bestämmelser om elevantalet i folkskolans läraravdelningar skulle ske fördelad på läsåren 1959/60, 1960/61 och 1961/62. Med hänsyn till vad jag nyss anför, avser jag i och med användandet av tabell 2 som underlag för mina överväganden självfallet icke, att statsmakterna därmed nu skall binda sig för de förutsättningar, som ligger till grund för beräkningarna i tabell 2. Å andra sidan är det, liksom förra året, samtidigt angeläget, att seminarieorganisationen icke

nu vid bestämmandet av elevintagningen hösten 1956 ges en sådan inriktning för de närmaste åren, att seminarieutredningens arbete klavbindes.

Jag behöver icke här ytterligare understryka den osäkerhet, som alltid måste vidlåda alla under övergångstiden före enhetsskolans genomförande verkställda beräkningar rörande lärarbehovet inom skolväsendet. I tabell 2 anges behovet av folk- och småskollärare till summan av kolumnerna 1, 2 och 3 i tabell 2 A och genom kolumnen för examinationsbehov i tabell 2 B. Sistnämnda kolumn och kolumn 1 (A) anger det för folkskolan uppskattade behovet och grundar sig på beräkningar, som för seminarieutredningens räkning verkställts av skolöverstyrelsens statistiska kontor. Den riktiga metoden för dylika beräkningar torde komma att närmare prövas av seminarieutredningen. Även om förevarande beräkningar ingalunda torde gå fria från den nyss påpekade osäkerhet, som måste sätta en viss prägel på prognoser av detta slag, finnes det enligt min mening i nuvarande läge ingen anledning att icke godtaga dessa beräkningar liksom siffrorna i kolumn 3 (A) såsom underlag för det beslut, som här skall fattas.

Emellertid måste seminarieorganisationen numera anpassas icke blott efter folkskolans lärarbehov utan också efter de högre skolstadiernas behov av folkskollärare med vidareutbildning, främst folkskollärare i 23 lönegraden. Detta behov är av naturliga skäl betydligt svårare att beräkna under övergångstiden än det antal lärare, som åtgår för undervisningen i den obligatoriska folkskolans läraravdelningar. Icke minst framgår detta därav, att den sammanlagda folkskolläraryrbristen läsåret 1954/55 numera beräknats till ett så högt tal som 870. Visserligen hänför sig större delen härav till en brist inom den egentliga folkskolan, men detta beror uppenbarligen i huvudsak på att ett stort antal folkskollärare övergått från folkskolan till tjänstgöring på de högre skolstadierna. Man får också beakta, att studieleddigheterna för vidareutbildning numera måste vara och framdeles kan väntas bli betydligt flera än tidigare.

De siffror, som i kolumn 2 kommit till användning för att ange de högre skolstadiernas behov av folkskollärare med vidareutbildning, har skolöverstyrelsen erhållit från realskoleutredningen. I denna utrednings nyligen avlämnade betänkande »Realskolan under övergångstiden» (SOU 1955: 53) återfinnes siffrorna såsom ett led i en av utredningen verkställd prognos rörande skolväsendets utveckling under tiden fram till mitten av 1960-talet (se tabell 24, s. 69). Den av realskoleutredningen kalkylerade efterfrågan på vidareutbildade folkskollärare för enhetsskolans och realskolans lägre klasser m. m. förutsätter schematiskt att hälften av undervisningen i teoretiska läroämnen på enhetsskolans högstadium skall bestridas av akademiskt utbildade lärare och hälften av folkskollärare med vidareutbildning samt att all undervisning i realskolans lägsta klasser skall skötas av dylika folkskollärare. Beräkningarna tar icke hänsyn till en eventuell övergång till treårig realskola under tioårsperioden. Beträffande sistnämnda omständighet vill jag framhålla, att det för övervägandena om seminarieorganisationens omfattning icke har betydelse, vilketdera alternativet man väljer i fråga om realskolan; varje folkskollärare skall ju passera seminarieutbildningen oavsett vilken skolform han sedan kommer att tjänstgöra på och behovet av vidareutbildade folkskollärare för realskolans lägsta klasser respektive behovet av folkskollärare för femte och sjätte klass i folkskolan är i huvudsak av samma storleksordning. Den andra komponenten i den av realskoleutredningen kalkylerade efterfrågan på folkskollärare med vidare-

utbildning är behovet av dylika lärare för att täcka underskottet på akademiskt utbildade lärare. Denna komponent har, liksom den förstnämnda, på efterfrågesidan beräknats på grundval av uppskattningar av den sannolika tillväxten av antalet klassavdelningar inom enhetsskolans högstadium samt realskolestadiets och gymnasiestadiets skolformer. Med ledning därav har beräknats lärarbehovet för olika arbetsområden inom denna övre hälft av skolväsendet. På tillgångssidan har beträffande akademiskt utbildade lärare beräknats antalet studentexamina och inskrivningen vid filosofiska fakulteter, varefter i relation därtill gjorts en uppskattning av tillströmningen av filosofie magistrar till lärarbanan.

Realskoleutredningens kalkyler i dessa hänseenden utgör den färskaste och hittills mest ingående analysen av de olika faktorer, som påverkar bland annat behovet av folkskollärare för högre skolstadier. Det är därför naturligt att dessa kalkyler föres in i beräkningarna av examinationsbehovet vid folkskoleseminarierna. När det gäller just den frågan torde emellertid realskoleutredningens siffror icke kunna användas utan justeringar. För utredningen har de utgjort ett av flera led i utredningens synpunkter på den sannolika utvecklingen av skolväsendets tillväxt under tioårsperioden 1955—1965. Här gäller det att exakt bestämma folkskolläraryrproduktionen från seminarierna på betydligt kortare sikt.

Varnad av tidigare misstag vid beräkningar av examinationsbehovet vid seminarierna måste man enligt min mening i här förevarande hänseende hålla sig till den antagbara övre gränsen för den sannolika utvecklingen av folkskolläraryrbehovet och alltså ha en viss rimlig marginal utöver de siffror, som kolumnerna 1, 2 och 3 i tabell 2 sammantagna visar. Detta är påkallat såväl med hänsyn till tidigare erfarenheter och till osäkerheten överhuvudtaget i beräkningar av detta slag som med hänsyn till att realskoleutredningens ifrågavarande siffror helt naturligt icke innesluter något ersättningsbehov för folkskolläraryrarnas studieledigheter för vidareutbildning. Den enklaste men också den osäkraste åtgärden för att åstadkomma en dylik marginal är att direkt göra ett skönsmässigt pålägg på siffrorna i summakolumnen för examinationsbehovet. Med hänsyn till årssiffrornas fortlöpande sammanhang sinsemellan är detta emellertid en otillfredsställande metod. En säkrare åtgärd synes vara att omräkna siffrorna i kolumn 2 efter en metod, som i tillräcklig mån inkluderar nämnda marginalbehov. Ser man på tillgångssidan i realskoleutredningens prognos, grundar sig siffrorna i kolumn 2 bland annat på ett visst antagande hur stor procent av de vid fakulteterna ett visst år inskrivna som ett visst antal år senare såsom filosofie magistrar går till lärarbanan. Detta procenttal uppgick åren närmast före ikraftträdandet av 1953 års examensstadga till 19 à 20 procent. Realskoleutredningen har i detta hänseende på anförda skäl ansett sig kunna räkna med ett procenttal av 25 såsom genomsnitt för hela tioårsperioden. En lämplig metod för omräkning av kolumn 2 med rimligt beaktande av marginalbehovet synes mig vara att utgå från att detta procenttal kan tänkas tillsvidare bli något lägre, i vad det inverkar på beräkningarna av folkskolläraryrbehovet och folkskolläraryr examinationen under de närmaste åren. Från folkskolläraryrbristens speciella synpunkter har jag i förevarande hänseende ansett ett procenttal av 20 vara lika motiverat. Föres detta tal in i beräkningarna erhålles, med i övrigt samma förutsättningar som i tabell 2, följande

T a b e l l 3
Folkskollärare

Läsår	Examinationsbehov				Examination	Överskott respektive brist per år	Summa överskott eller brist
	1	2	3	Summa			
1954/55							— 870
55/56	995	390		1 385	1 470	+ 85	— 785
56/57	945	370		1 315	1 460	+ 145	— 640
57/58	645	410	— 45	1 010	1 360	+ 350	— 290
58/59	265	400	20	685	510 + 465?	+ 290	0
59/60	345	570	20	935	440 + 405? + 90 ¹	0	
60/61	— 50	450	20	420	330? + 90 ¹	0	
61/62	35	330		365	275? + 90 ¹	0	
62/63	25	390		415	325? + 90 ¹	0	

¹ Beräknad examination vid lärarhögskolan.

Bilden blir här något annorlunda, ehuru det fortfarande står klart att folkskolläraryrket vid seminarierna måste väsentligt krympas mot slutet av 1950-talet och under början av 1960-talet, såvida icke framtida beräkningar kommer att visa ett större folkskolläraryrkesbehov än vad som här antagits. Enligt min mening bör beräkningarna i tabell 3 läggas till grund för beslutet om elevintagningens omfattning vid folkskoleseminarierna hösten 1956.

Härmed har jag redovisat mina grundläggande överväganden beträffande seminarieorganisationens utformning under budgetåret 1956/57 och övergår till frågan om antalet intagningsavdelningar och därmed sammanhängande spörsmål.

Elevintagningen vid *småskoleseminarierna* hösten 1956 reglerar examinationen till läsåret 1958/59. I anslutning till de beräkningar, som redovisats i tabell 2 B, och med hänsyn till vad jag i det föregående anför om att den pågående seminarieutredningens arbete ej på förhand kan bindas, förordar jag oförändrad elevintagning vid småskoleseminarierna hösten 1956, alltså 22 avdelningar på 2-årig linje och 1 avdelning på 3-årig linje, var och en med 24 elever.

Intagningen på *folkskoleseminariernas studentlinje* hösten 1956 reglerar slutligt den totala examinationen av folkskollärare till läsåret 1958/59. På den 4-åriga linjen kommer genom redan bestämd intagning att till detta läsår utexamineras ungefär 510 lärare. Behovet av examination på studentlinjen har i tabell 3 beräknats till 465. Hösten 1955 har på studentlinjen intagits 24 avdelningar med 28—30 elever, vilket ger en produktion av omkring 700 lärare. Det måste alltså bli fråga om en ganska betydande reduktion. En första åtgärd att överväga för att seminarieorganisationen icke skall fullständigt förlora sin elasticitet blir då att även i studentklasserna sänka elevantalet. Enligt seminariestadgan skall elevantalet per avdelning utgöra 24. Sedan ett flertal år har såsom en krisåtgärd elevantalet måst hållas betydligt högre, vilket försvårat bland annat ett effektivt bedrivande av den praktiska lärarutbildningen. Nu finnes utrymme för en viss minskning; på den 4-åriga linjen har en dylik minskning ner till 24

elever redan kunnat successivt genomföras. För egen del förordar jag, att elevantalet i intagningsavdelningarna på studentlinjen hösten 1956 sänkes till 26. För att åstadkomma en produktion av minst 465 lärare på studentlinjen till läsåret 1958/59 behöver med hänsyn bland annat till avgångsprocenten intagas omkring 490 elever. Med dessa utgångspunkter föreslår jag, att på folkskoleseminariernas studentlinje hösten 1956 intages 19 avdelningar med 26 elever per avdelning. Detta innebär en minskning med fem intagningsavdelningar på studentlinjen.

Intagningen på *folkskoleseminariernas 4-åriga linje* hösten 1956 skall bestämmas med sikte på den totala examinationen till läsåret 1960/61. Enligt tabell 3 bör denna examination omfatta sammanlagt 330 lärare, varav en del kommer att intagas på studentlinje hösten 1958. Då den 4-åriga linjen rekryteringsmässigt utgör kärnan i folkskoleseminarieorganisationen, synes nedskärningen av organisationen i vågdalen kring 1960 böra gå hårdare fram över studentlinjen än över den 4-åriga linjen. En väsentlig minskning av antalet intagningsavdelningar på sistnämnda linje är likväl påkallad redan nu. Jag förordar för egen del såsom lämpligt avvägd en intagning hösten 1956 på den 4-åriga linjen av 12 avdelningar med 24 elever per avdelning, vilket medför en produktion av 270—280 lärare. Detta innebär en minskning med sju intagningsavdelningar. Skillnaden mellan 330 och 270 pekar på att intagningen på studentlinjen hösten 1958 måste bli ytterst begränsad, därest icke framtida prognoser kommer att visa ett större folkskolläraryrkebehov än vad som antagits i tabell 3.

I 1955 års statsverksproposition föreslogs att det provisoriska *småskoleseminariet i Falun* skulle nedläggas vid utgången av budgetåret 1955/56. I anslutning till motioner beslöt emellertid riksdagen, att med prövningen av denna fråga skulle anstå till 1956 års riksdag, då ett bedömande förutsattes kunna ske mot bakgrunden av resultatet av seminarieutredningens arbete. Så är dock ej möjligt nu. Ser man på folk- och småskoleseminarieorganisationen som en helhet är det dock enligt min mening numera än mer uppenbart än tidigare, att en koncentration av seminarieutbildningen till ett färre antal seminarier måste äga rum under de närmaste åren. Vid småskoleseminariet i Falun finnes innevarande läsår endast två avdelningar av andra klassen. Ett fortsatt upprätthållande av seminariet i denna begränsade omfattning med förnyad elevintagning är enligt min mening icke motiverat, särskilt som seminarielokalerna är bristfälliga och den av mig förordade elevintagningen vid småskoleseminarierna kan ske utan utnyttjande av Faluseminariet. Jag anser mig därför ånyo böra föreslå, att det provisoriska småskoleseminariet i Falun nedlägges med utgången av innevarande budgetår. Samtidigt vill jag emellertid framhålla, att jag delar statsutskottets uppfattning (SU 1955: 56, s. 13), att även framgent möjligheter till småskolläraryrkeutbildning bör erbjudas i Falun. Därest i anledning av seminarieutredningens blivande förslag skulle komma att beslutas om förläggande av småskolläraryrkeutbildning till folkskoleseminarierna, synes såvitt nu kan bedömas dylik utbildning böra förläggas till det permanenta folkskoleseminariet i Falun.

Det torde i vanlig ordning få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles efter förslag av skolöverstyrelsen meddela närmare bestämmelser i anledning av vad jag nu anfört rörande elevintagningen vid folk- och småskoleseminarierna. Beslut om nedläggande av det provisoriska småskoleseminariet i Falun med utgången av innevarande budgetår torde böra fattas av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Anslagsberäkningen

Kungl. Maj:ts förslag beträffande folkskoleseminariernas avlöningsanslag för nästa budgetår — innebärande en anslagshöjning med 298 000 kronor — avser, förutom automatiska utgiftsförändringar, i huvudsak ökad medelsanvisning till skolläkararvoden och ersättning åt handledare vid den praktiska lärarutbildningen. Med anledning av 1955 års riksdagsbeslut om nedläggande av folkskoleseminariet i Hälsingborg föreslås indragning av en rektorstjänst, fem lektorstjänster, sexton övningsskollärartjänster och en vaktmästartjänst.

Utskottet

Vid folkskoleseminarierna har innevarande läsår intagits 19 avdelningar på den 4-åriga linjen med högst 24 elever per avdelning och 24 avdelningar på studentlinjen med högst 30 elever per avdelning. Vid småskoleseminarierna har samma läsår intagits 23 avdelningar, varav 1 på 3-årig linje, med högst 24 elever per avdelning.

Utskottet delar departementschefens uppfattning, att man vid avvägningen av elevintagningen hösten 1956 måste, i avvaktan på seminarieutredningens förslag, utgå från att vid småskoleseminarierna intages elever på 2-åriga utbildningslinjer, dock med undantag för den nu 3-åriga linjen vid Haparandaseminariet.

Med denna utgångspunkt har skolöverstyrelsen på grundval av de i tabell 2 åskådliggjorda beräkningarna kommit till att vid folkskoleseminarierna elevintagningen borde minskas till 6 avdelningar på studentlinjen och till 8 avdelningar på den 4-åriga linjen, medan intagningen vid småskoleseminarierna borde ha oförändrad omfattning.

Departementschefen har anslutit sig till förslaget om oförändrad omfattning av elevintagningen vid småskoleseminarierna. Beträffande folkskoleseminariernas organisation har departementschefen däremot kommit fram till ett väsentligt annorlunda resultat. Intagningen på studentlinjen hösten 1956 reglerar slutligt den totala folkskolläraryexaminationen till läsåret 1958/59, medan intagningen på den 4-åriga linjen endast delvis är bestämmande för den sammanlagda examinationen till läsåret 1960/61. Departementschefen har efter ingående överväganden rörande beräkningsmetoderna låtit utföra nya beräkningar, åskådliggjorda i tabell 3, angående folkskolläraryrkebehovet och folkskolläraryexaminationen för nämnda läsår, varvid särskilt beaktats behovet av en rimlig marginal med avseende på behovet av folkskollärare för de högre skolformernas räkning. Mot bakgrunden av dessa nya beräkningar har departementschefen förordat, att elevintagningen vid folkskoleseminarierna hösten 1956 bestämmas till 19 avdelningar på studentlinjen med 26 elever per avdelning och till 12 avdelningar på den 4-åriga linjen med 24 elever per avdelning.

Utskottet har för sin del icke funnit anledning till erinran mot vad departementschefen sålunda förordat, varför utskottet avstyrker bifall till de i motionerna I: 429 och II: 520 samt I: 260 och II: 383 framställda

yrkandena om en elevintagning vid folkskoleseminarierna av större omfattning än vad departementschefens förslag innebär. Utskottet vill emellertid understryka, att, med hänsyn till att seminarieorganisationens utformning och därmed sammanhängande frågor för närvarande befinner sig under utredning, utskottets ställningstagande självfallet icke innebär, att utskottet därmed skulle ha tagit någon definitiv ståndpunkt till huru seminarieorganisationens problem för framtiden bör lösas.

Utskottet vill i detta sammanhang också fästa uppmärksamheten på att de av departementschefen använda siffrorna beträffande lärarbehovet i folkskolan grundar sig på beräkningar, som för seminarieutredningens räkning verkställt av skolöverstyrelsens statistiska kontor och som i sig innesluter bland annat den förutsättningen, att en återgång till 1947 års bestämmelser om ett lägre elevantal i folkskolans läraravdelningar skall äga rum successivt under treårsperioden 1959/62.

Till stöd för förslaget att nedlägga det provisoriska småskoleseminariet i Falun, varest innevarande läsår endast finnes två avdelningar av andra klassen, har departementschefen anfört bland annat, att det numera är än mer uppenbart än tidigare, att en koncentration av seminarieutbildningen till ett färre antal seminarier måste äga rum under de närmaste åren, samt att ett fortsatt upprätthållande av seminariet i den nuvarande begränsade omfattningen med förnyad elevintagning icke kan anses motiverat, särskilt som seminarielokalerna är bristfälliga och den förordade elevintagningen vid småskoleseminarierna kan ske utan utnyttjande av Faluseminariet.

På grund av de skäl, som departementschefen sålunda åberopat, har utskottet icke velat motsätta sig, att ifrågavarande seminarium nedlägges med utgången av innevarande budgetår. Utskottet har ej heller ansett sig böra förorda anordnande redan från och med höstterminen 1956 av en utbildningslinje för småskollärare vid folkskoleseminariet i Falun. Även om utskottet således icke är berett att biträda någotdera av de i motionerna I: 261 och II: 428 framställda yrkandena, vill utskottet likväl starkt understryka angelägenheten av att anordnandet ånyo av möjligheter till småskolläraryt utbildning i Falun, vars folkskoleseminarium tillhör de s. k. permanenta seminarierna, icke uppskjutes längre än vad som är oundgängligen nödvändigt för att frågan om förläggande av dylik utbildning till folkskoleseminarierna skall kunna bli allsidigt belyst och prövad i anledning av seminarieutredningens kommande förslag i ämnet.

Kungl. Maj:ts under förevarande punkt i övrigt framställda förslag har icke givit utskottet anledning till erinran.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

I. att motionerna I: 429 och II: 520 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att motionerna I: 260 och II: 383 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 261 och II: 428, så-

vitt i motionerna yrkats på ett uppskjutande av riksdagens beslut i ämnet, besluta att det provisoriska småskoleseminariet i Falun skall nedläggas vid utgången av budgetåret 1955/56;

IV. att riksdagen må i anledning av motionerna I: 261 och II: 428, i vad de icke behandlats under III., i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört beträffande anordnande av småskolläraryt utbildning i Falun;

V. att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1956/57, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för folkskoleseminarierna, som föranledes av vad departementschefen förordat;

b) godkänna följande avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57:

A v l ö n i n g s s t a t

1.	Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	6 579 000	
2.	Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:		
	a) Arvoden åt seminarieläkare m. m., <i>förslagsvis</i>	96 400	
	b) Arvoden åt seminariebibliotekari- er, <i>förslagsvis</i>	44 700	
	c) Särskilda arvoden vid seminarier med lärarkurs, <i>förslagsvis</i>	49 100	
	d) Tilläggsarvoden åt lärare vid kur- ser för utbildande av kyrkomusi- ker, <i>förslagsvis</i>	55 000	245 200
3.	Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	7 050 000	
4.	Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	3 073 800	
	Summa kronor	16 948 000	

c) till *Folkskoleseminarierna*: *Avlöningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 16 948 000 kronor.

9:o) **Folkskoleseminarierna: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 188, s. 441—443), vilket innebär en anslagshöjning med 41 600 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Folkskoleseminarierna: Omkostnader* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 1 415 500 kronor.

10:o) **Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 189, s. 443), vilket innebär anvisande av samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 375 000 kronor.

11:o) **Folkskoleseminarierna: Utrustning.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 190, s. 444), vilket innebär en anslagsminskning med 40 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Folkskoleseminarierna: Utrustning* för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 360 000 kronor.

12:o) **Småskoleseminarierna: Avlöningar.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 191, s. 444—446), vilket innebär en anslagshöjning med 179 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1956/57, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för småskoleseminarierna, som föranledes av vad departementschefen förordat;

b) godkänna följande avlöningsstat för småskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	2 013 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:	
a) Arvoden åt seminarieläkare m. m., <i>förslagsvis</i>	30 800
b) Arvoden åt seminariebibliotekari- er, <i>förslagsvis</i>	13 600
c) Tilläggsarvoden åt lärare i träd- gårdsskötsel	2 700
d) Arvode åt ett biträde för matlag- ningen vid seminariet i Lycksele	4 700
e) Tilläggsarvoden åt lärare vid kur- ser för utbildande av kyrkomusi- ker, <i>förslagsvis</i>	11 500
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	1 488 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	753 700
<hr style="width: 100%;"/>	
Summa kronor	4 318 000

c) till *Småskoleseminarierna: Avlöningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 4 318 000 kronor.

13:o) **Småskoleseminarierna: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 192, s. 447 och 448), vilket innebär en anslagsminskning med 3 800 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Småskoleseminarierna: Omkostnader* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 454 100 kronor.

14:o) **Småskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 193, s. 448), vilket innebär anvisande av samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Småskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 83 000 kronor.

15:o) **Småskoleseminarierna: Utrustning.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 194, s. 448 och 449), vilket innebär en anslagsminskning med 5 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Småskoleseminarierna: Utrustning* för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 kronor.

16:o) **Statens skolköksseminarium: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (punkt 196, s. 454—462) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för statens skolköksseminarium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57, dels ock till Statens skolköksseminarium: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 279 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av fru *Andrén* väckt motion (II: 426), i vilken hemställts att riksdagen ville besluta att till bidrag för anordnande av en kurs för lant-hushållslärarinnor för vinnande av behörighet i hemkunskap och hushållsgöromål vid läroverk anvisa ett anslag av 23 300 kronor.

Beträffande motiveringen för det motionsvis gjorda yrkandet hänvisas till motionen.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag innebär en anslagshöjning med 9 000 kronor, föranledd av vissa automatiska utgiftsökningar å 33 000 kronor, som emellertid i viss mån motväges av en utgiftsminskning å 24 000 kronor till följd av föreslagen indragning av hemföreståndarinnekursen vid seminariet.

Departementschefen har lämnat en redogörelse för den nuvarande organisationen inom olika grenar av den husliga utbildningen och för i samband med anslagsäskandena för nästa budgetår framlagda förslag till ökad utbildningskapacitet inom detta område, ävensom för över förslagen avgivna remissyttranden. I den mån redogörelsen härför icke återgives i det följande får utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet s. 454—460.

Av detsamma inhämtas bland annat följande.

Utbildning av *skolkökslärarinnor* förekommer vid statens skolköksseminarium i Stockholm, fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, seminariet för huslig utbildning i Umeå och Göteborgs skolköksseminarium. Den *förberedande* skolkökslärarinnekursen om två terminer omfattar innevarande läsår sammanlagt omkring 110 elever, inklusive elever vid en provisoriskt medgiven kurs vid statens skolköksseminarium i utbyte mot en hemföreståndarinnekurs därstädes. I *skolkökslärarinnekursen*, omfattande fyra terminer, intages varje läsår 55—70 elever. I Uppsala förekommer därjämte en treårig kurs i huslig ekonomi och handarbete (B-kurs) med 12 elever. Den B-kurs, som skulle ha börjat vårterminen 1954, har dock enligt särskilt medgivande av Kungl. Maj:t utbytts mot en tvåårig skolkökslärarinnekurs (A-kurs), omfattande en avdelning med 15 elever, och en tvåårig slöjdlärarinnekurs.

Antalet utexaminerade *lanthushållslärarinnor* per år uppgår till ungefär 30. Dessa lärarinnor har samma kompetens till tjänster i folk- och fortsättningsskolor som skolkökslärarinnorna, men är däremot ej behöriga till ordinarie eller extra ordinarie tjänster i hemkunskap och hushållsgöromål vid statliga läroanstalter och vid flertalet högre kommunala läroanstalter.

Kurser för utbildning av *lärarinnor i kvinnlig slöjd*, omfattande fyra terminer, med intagning av elever varje år anordnas vid seminariet i Umeå samt vid handarbetsseminariet vid Nordenfeltska skolan i Göteborg och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium i Stockholm. Vid fackskolan i Uppsala förekommer normalt ingen självständig slöjdlärarinnekurs utan endast den tidigare omfördälda treåriga B-kursen. För år 1955 har B-kursen utbytts mot enbart en slöjdlärarinnekurs. Därutöver har för innevarande budgetår medel anvisats för en extra slöjdlärarinnekurs vid fackskolan i Uppsala och för en sådan kurs vid seminariet i Umeå. Bortsett från de 1955/56 anordnade extra kurserna kan den årliga intagningen beräknas till drygt 60 elever.

Lärarinnor i barnavård utbildas för närvarande endast vid fackskolan i Uppsala, som årligen utexaminerar omkring 12 lärarinnor av detta slag. Utbildningstiden omfattar 31 effektiva arbetsmånader.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår föreslår *skolöverstyrelsen* i fråga om *skolkökslärarinneutbildningen*, att det nu provisoriskt medgivna utbytet vid statens skolköksseminarium av en hemföreståndarinnekurs mot en tredje parallellavdelning av den förberedande skolkökslärarinnekursen vid seminariet skall få ske även framdeles, att den förberedande skolkökslärarinnekursen vid seminariet i Umeå utökas till att omfatta två avdelningar samt att utbildningen av skolkökslärarinnor vid Göteborgs skolköksseminarium ökas genom årlig intagning i lärarinnekursen från och med hösten 1956. Styrelsen för sistnämnda seminarium har förklarat sig villig utöka verksamheten på föreslaget sätt, under förutsättning att statsbidrag utgår med 90 procent av lärarlönerna inklusive timarvoden och huvudmansavgifter, d. v. s. enligt samma grunder, som sedan budgetåret

kommittén framlagt sina förslag rörande utbildningen av samtliga lärarinnekategorier på det husliga området och således haft tillfälle att ännu grundligare än vad som hittills skett penetrera barnavårdslärarinneutbildningens problem. Kommittén vill emellertid icke motsätta sig skolöverstyrelsens förslag, men den vill samtidigt understryka, att någon garanti icke kan lämnas för att de lärarinnor, som skulle komma att utexamineras från en eventuell provisorisk utbildningskurs, kommer att kunna erhålla fasta tjänster som barnavårdslärarinnor. Vad som kommer att stå de flesta till buds torde vara timlärartjänster med ett relativt begränsat antal undervisningstimmar eller tjänstgöring av annat slag än undervisning.

I utlåtande över lärarinneutbildningskommitténs förslag om utökning av elevantalet från 16 till 24 i skolkökslärarinnekurserna vid fackskolan i Uppsala och seminariet i Umeå framhåller *skolöverstyrelsen*, att vid båda läroanstalterna sådan utökning är möjlig. Överstyrelsen påpekar emellertid, att en större ökning av utbildningen av lärarinnor i hushållsgöromål skulle erhållas, om vid fackskolan i Uppsala, i stället för den föreslagna ökningen av elevantalet, den vårterminen 1956 startande treåriga lärarinnekursen i huslig ekonomi och handarbete (B-kursen) finge, såsom skett vårterminen 1954, utbytas mot en skolkökslärarinnekurs och en slöjdlärarinnekurs.

Departementschefen har anfört bland annat följande.

Det föreligger ett mycket starkt behov att öka produktionen av skolkökslärarinnor och slöjdlärarinnor för att motverka en eljest ganska snart uppkommande, väsentlig brist på lärarkrafter inom detta område av den praktiska utbildningen i skolväsendet. Enligt min mening bör nu, sedan lärarinneutbildningskommittén kunnat ge vissa hållpunkter beträffande beräkningen av det blivande lärarbehovet, vidtagas de åtgärder, som utan att föregripa det slutliga resultatet av kommitténs arbete kan genomföras för att öka antalet lärare.

I fråga om skolkökslärarinneutbildningen finner jag mig böra föreslå vissa ändringar i de framlagda förslagen. Utöver bibehållande av den för innevarande budgetår såsom ett provisorium medgivna tredje parallellavdelningen av den förberedande skolkökslärarinnekursen vid statens skolköksseminarium föreslås inrättande av en extra avdelning av motsvarande förberedande kurs vid seminariet i Umeå. Med hänsyn till proportionen mellan antalet elevplatser i de förberedande kurserna och lärarinnekurserna samt med beaktande av det nyss angivna syftemålet för de åtgärder, som bör vidtagas, förordar jag för egen del, att hemföreståndarinnekursen vid statens skolköksseminarium — under innevarande budgetår provisoriskt utbytt mot en parallellavdelning av den förberedande skolkökslärarinnekursen — tills vidare indrages och ersättes med en parallellavdelning av den förberedande skolkökslärarinnekursen vid seminariet i Umeå. Hemföreståndarinnekursen har under ett flertal år endast lockat ett begränsat antal sökande. I Umeå är det nödvändigt att genom en ökning av elevantalet i den förberedande kursen bredda underlaget för den ökade rekrytering till lärarinnekursen, som jag i det följande föreslår.

Det ifrågasatta utbytet vid fackskolan i Uppsala av den vårterminen 1956 startande treåriga lärarinnekursen i huslig ekonomi och handarbete mot en skolkökslärarinnekurs och en extra slöjdlärarinnekurs har genom

beslut av Kungl. Maj:t den 16 december 1955 medgivits. Därigenom har för fackskolans del erhållits en ur kapacitetssynpunkt bättre anordning än en ökning av elevantalet i den reguljära A-kursen.

Jag förordar vidare, att elevantalet i skolkökslärarinnekursen vid seminariet i Umeå från och med höstterminen 1956 ökas från 16 till 24.

Därjämte tillstyrker jag, att utbildningen av skolkökslärarinnor vid Göteborgs skolköksseminarium utökas genom årlig intagning i lärarinnekursen och att seminariet, under förutsättning att denna ökning genomföres, erhåller statsbidrag enligt i huvudsak samma grunder, som nu gäller för fackskolan i Uppsala och seminariet i Umeå.

Förslaget om fortsatt dubblering av handarbetslärarinnekurserna i Uppsala och Umeå anser jag mig böra biträda.

I likhet med lärarinneutbildningskommittén finner jag angeläget, att de hinder av formell natur, som utestänger lanthushållslärarinnor från tjänster i hushållsgöromål och hemkunskap vid vissa högre skolor, undanröjes. Någon särskild kursundervisning i detta syfte synes mig emellertid icke påkallad.

Lärarinneutbildningskommittén har rätt ingående belyst de olika spörsmål, som sammanhänger med utbildningen av lärarinnor i barnavård. Med hänsyn till vad kommittén därvid i olika hänseenden anfört, synes det mig självklart, att någon särskild extrakurs för utbildning av dylika lärarinnor icke nu bör komma till stånd.

Utskottet ansluter sig till vad departementschefen föreslagit i syfte att — i avvaktan på det slutliga resultatet av 1953 års lärarinneutbildningskommittés arbete — öka kapaciteten inom utbildningen av lärarinnor på det husliga området.

I likhet med nämnda kommitté och departementschefen finner utskottet det angeläget, att de hinder av formell natur, som nu utestänger lanthushållslärarinnor från tjänster i hushållsgöromål och hemkunskap vid statliga och högre kommunala läroanstalter, undanröjes. Enligt utskottets förmenande synes detta lämpligen kunna ske genom ändring av bestämmelserna i gällande stadga för övningslärare (1950: 376). Utskottet delar departementschefens uppfattning om att någon särskild fortbildningskurs för lanthushållslärarinnor icke synes vara påkallad. Vid sådant förhållande avstyrker utskottet bifall till det i motionen II: 426 framställda yrkandet.

Beträffande utbildning av lärarinnor i barnavård har lärarinneutbildningskommittén framhållit, bland annat, att antalet undervisningstinmar i barnavård vore ringa inom alla skolformer, fränsett barnsköterskeskolorna, varför antalet fasta barnavårdslärlarinetjänster vore litet, att när begränsad tjänstgöring förekomme denna vore per skola i regel av mycket liten omfattning, varför barnavårdslärlarinnorna ofta måste sysselsättas med andra uppgifter än undervisningsarbete, att yrkesaktiviteten inom barnavårdslärlarinnekarén vore låg (endast 104 av 228 under perioden 1916—1953 utexaminerade och år 1954 kvarlevande lärarinnor vore verksamma inom yrket) samt att om tillgången på barnavårdslärlarinnor sattes i rela-

tion till antalet fasta barnavårdsläraryrketjänster någon brist inom yrkesgruppen knappast torde föreligga.

Utskottet får erinra om att det likväl möter stora svårigheter att inom flertalet skolformer erhålla kompetenta lärare i barnavård. En bidragande orsak härtill synes vara att, även om flera skoldistrikt teoretiskt sett skulle kunna anställa gemensam barnavårdslärlarinna, en sådan anordning knappast är genomförbar i praktiken till följd av att det geografiska verksamhetsområdet i flertalet fall för en sådan lärarinna skulle bli alltför vidsträckt. Utskottet anser sig böra understryka att behov onekligen föreligger av vidgade möjligheter för tillgodoseende av olika skolformers behov av undervisning i barnavård. För lösandet i viss utsträckning av detta problem anser utskottet sig böra ifrågasätta, om icke dels de lärarinnor, som på den husliga linjen av enhetsskolans klass 9 y skall meddela undervisning i barnavård (2 veckotimmar), kunde bibringas nödiga kunskaper härför i samband med vederbörlig lärarutbildning i övrigt, dels ock i undervisningsplanen för utbildning av skolkökslärarinnor kunde inläggas en begränsad kurs i barnavård, utan att härigenom studietiden för dessa lärarinnor förlängdes.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 426,

a) godkänna följande avlöningsstat för statens skolköksseminarium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	119 400
2. Arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t	700
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	115 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	43 900

Summa kronor 279 000

b) till *Statens skolköksseminarium*: *Avlöningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 279 000 kronor.

17:o) **Statens skolköksseminarium: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 197, s. 463), vilket innebär anvisande av samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Statens skolköksseminarium*: *Omkostnader* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 35 000 kronor.

18:o) **Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.** Kungl. Maj:t har (punkt 198, s. 463—465) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 697 300 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft en inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* väckt motion (I: 268), vari hemställts

att riksdagen a) till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala måtte anvisa medel för att dels omändra en av skolans ordinarie facklärartjänster i sömnad i lönegrad Ca 23 till en facklärartjänst i lönegrad Ca 25 samt att fastställa tjänstgöringsskyldigheten till lägst 20 veckotimmar samt att dels ytterligare 4 ordinarie facklärartjänster inplaceras i lönegrad Ca 25, b) måtte anvisa ett med 19 000 kronor ökat driftbidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala för budgetåret 1956/57.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena hänvisas — i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande — till motionen.

Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framställda förslag — innebärande en anslagshöjning med 77 800 kronor, varvid hänsyn jämväl tagits till bortfallet av ett för innevarande budgetår anvisat engångsbelopp å 8 000 kronor — avser, förutom vissa automatiska utgiftsändringar, utbyte av en lärarinnekurs i huslig ekonomi och handarbete mot en skolkökslärrinnekurs och en slöjdlärrinnekurs samt fortsatt dubbling av en slöjdlärrinnekurs.

Skolöverstyrelsen har framställt förslag bland annat om lönegradsuppflyttning av fem ordinarie facklärartjänster och om nedsättning av undervisningsskyldigheten för en ordinarie facklärartjänst i sömnad samt om särskild höjning med 10 000 kronor av bidraget till fackskolans driftkostnader.

Beträffande fackskolans ekonomiska ställning har överstyrelsen framhållit, att denna vore mycket svag och att fackskolan räknade med en förlust av 19 745 kronor. Överstyrelsen ansåge sig emellertid på grund av sparsamhetsdirektiven icke kunna föreslå ett med detta belopp ökat statsbidrag, utan begränsade sig till att förorda en medelsanvisning med 10 000 kronor.

Statens lönenämnd har erinrat om att lönegradsplaceringen för facklärartjänsterna vid fackskolan i Uppsala var föremål för prövning i samband med de förhandlingar, som ledde till den i propositionen 1955: 25 redovisade överenskommelsen rörande övnings- och facklärartjänster m. fl. Med hänsyn härtill och då någon därefter inträffande omständighet av beskaffenhet att motivera förnyad prövning av tjänsternas lönegradspla-

cering icke åberopats i ärendet, torde de gjorda yrkandena om förbättrad löneställning m. m. för vissa facklärare enligt lönenämndens mening icke böra upptagas till prövning i förevarande sammanhang.

Departementschefen har icke funnit sig böra biträda skolöverstyrelsens ovan angivna förslag.

I *motionen I: 268* har anförts bland annat följande.

Av upprättat statförslag för fackskolan framgår, att skolans ekonomiska ställning är mycket svag. Från styrelsens sida har hos Kungl. Maj:t hemställts om ett med 19 000 kronor ökat statsbidrag för att täcka den förlust, som beräknas uppkomma för nästa budgetår. Underskottet har uppkommit trots att staten gjorts upp under iakttagande av största sparsamhet. Sålunda har utgifterna för inventarier, förbrukningsartiklar och undervisningsmateriel upptagits till samma belopp som i förra årets stat, vilket givetvis måste inverka menligt på undervisningen. Även fackskolan har fått vidkännas den allmänna ökning av kostnadsläget, som under året inträffat, och får givetvis ännu svårare att hålla sig inom ramen för disponibla tillgångar, därest prisnivån skulle höjas under innevarande år. Därest en förhöjning av driftanslaget ej kommer till stånd måste skolan med all sannolikhet räkna med att höja sina elevavgifter. Då dessa redan nu är höga vore en sådan utväg i hög grad beklaglig med tanke främst på nuvarande strävan i samhället att undanröja hindren för en vidgad demokratisk utbildning.

Utskottet. Lärarinneutbildningen på det husliga området är för närvarande föremål för utredning, varför utskottet icke är berett att tillstyrka bifall till vad i motionen I: 268 påyrkats. Utskottet får jämväl hänvisa till vad statens lönenämnd anfört i fråga om ändrad lönegradsplacering för facklärartjänsterna vid fackskolan i Uppsala. Vad angår driftbidraget till skolan förutsätter utskottet emellertid, att Kungl. Maj:t med hänsyn till skolans uppenbart svaga ekonomiska ställning har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål och i samband därmed stående frågor, berörande bland annat elevavgifternas storlek.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 268, till *Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 697 300 kronor.

19:0) **Bidrag till seminariet för huslig utbildning i Umeå.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 199, s. 465—467), vilket innebär en anslagshöjning med 81 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Bidrag till seminariet för huslig utbildning i Umeå* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 250 000 kronor.

20:o) **Bidrag till Göteborgs skolköksseminarium.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 200, s. 467 och 468) hemställer utskottet, att riksdagen må till *Bidrag till Göteborgs skolköksseminarium* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 79 500 kronor.

21:o) **Bidrag till vissa handarbetsseminarier.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 201, s. 469 och 470), vilket innebär en anslagsminskning med 28 000 kronor, hemställer utskottet, att riksdagen må till *Bidrag till vissa handarbetsseminarier* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 110 000 kronor.

22:o) **Bidrag till August Abrahamsons stiftelse för slöjdläro- utbildning.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 202, s. 470—473), vilket innebär anvisande av samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår, hemställer utskottet, att riksdagen må till *Bidrag till August Abrahamsons stiftelse för slöjdläro- utbildning* för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 90 000 kronor.

23:o) **Särskoleseminariet i Stockholm.** Kungl. Maj:t har (punkt 203, s. 473 och 474) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 70 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebär anvisande av samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår. Ett av skolöverstyrelsen framlagt förslag om inrättande från och med budgetåret 1956/57 av ett specialpedagogiskt seminarium har departementschefen förklarat sig ej vara beredd biträda.

Av statsrådsprotokollet inhämtas beträffande ovanberörda förslag i huvudsak följande.

Det föreslagna specialpedagogiska seminariets huvuduppgift avses bli utbildning av hjälpklasslärare och särskollärare. Därutöver skulle till seminariet förläggas vissa kurser, bland annat avseende läs- och skrivsvårigheter. På hjälpklass- och särskollärlinjerna skulle utbildningen vara ett-årig; för inträde skulle fordras avlagd pedagogisk examen. Den årliga examinationen beräknas omfatta 45 hjälpklasslärare och 15 särskollärare. Överstyrelsen uppskattar kostnaderna för det nya seminariet för nästa budgetår till sammanlagt 439 700 kronor. Häremot svarar en minskning av vissa nu på riksstaten uppförda anslag med omkring 150 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* (I: 262) och den andra inom andra kammaren av

fröken Ager *m. fl.* (II: 415), i vilka hemställt, att riksdagen måtte för budgetåret 1956/57 anvisa av skolöverstyrelsen begärda medel för inrättande av ett specialpedagogiskt seminarium;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru Sjöström-Bengtsson *m. fl.* (I: 263) och den andra inom andra kammaren av fru Renström-Ingenäs och herr Mellqvist (II: 402), i vilka hemställt, att riksdagen ville uttala sig för att ett statens socialpedagogiska seminarium skall inrättas och att Kungl. Maj:t förelägger 1957 års riksdag förslag i ärendet.

Beträffande motiveringen för det i *motionerna I: 262* och *II: 415* framställda yrkandet torde få hänvisas till motionen *II: 415*.

I *motionerna I: 263* och *II: 402* har anförts bland annat följande.

Sedan lång tid tillbaka råder en betydande brist på specialutbildade lärare för folkskolans hjälpklasser liksom för särskolorna. Detta förhållande har i olika sammanhang påtalats av folkskolinspektörer, skolledare, skolstyrelser och lärarsammanslutningar.

År 1946 tillsatte Kungl. Maj:t en utredning — 1946 års hjälp- och särsklasslärarutbildning — vilken avlämnade sitt betänkande år 1947 »angående utbildning av lärare för utvecklingshämmande och svårfostrade barn», vilket betänkande utmynnade i ett förslag om inrättande av ett statens speciallärarinstitut. Skolöverstyrelsen har sedermera gång efter annan — senast budgetåret 1953/54 — föreslagit, att medel skulle ställas till förfogande för inrättande av ett socialpedagogiskt seminarium i huvudsaklig överensstämmelse med ovannämnda kommittés förslag. I år har skolöverstyrelsen återkommit med en hemställan om att ett socialpedagogiskt seminarium inrättas från och med budgetåret 1956/57. Förslaget har icke medtagits i årets statsverksproposition.

I sin motivering för inrättandet av ett socialpedagogiskt seminarium erinrar skolöverstyrelsen om att ett flertal statliga kommittéer, utöver den ovan nämnda, vilka haft att utreda frågor inom psykologiska och pedagogiska verksamhetsområden — bland annat ungdomsvårdskommittén och skolkommissionen — betonat vikten av att åtgärder vidtages så att de barn och ungdomar, som av olika anledningar uppvisar inlärnings- och anpassningssvårigheter, erhåller en för dem väl avpassad undervisning och behandling. Därvid har framhållits som synnerligen angeläget, att de pedagoger, som är verksamma i folkskolans specialklasser, i särskolor, inom abnormundervisningen och inom den psykiska barn- och ungdomsvården, har god utbildning. Därigenom skulle två viktiga krav tillgodoses: en säkrare psykologisk-pedagogisk bedömning av ett barns behov av viss specialundervisning samt en efter barnets förutsättningar bättre tillrättalagd undervisning och behandling.

Den utbildning som för närvarande står de lärare till buds, som vill ägna sig åt undervisning i hjälp- eller särskola eller åt annan specialundervisning, exempelvis i klasser för barn med läs- och skrivsvårigheter eller för barn som är svårfostrade, är ingalunda tillfredsställande vare sig i kvalitativt eller kvantitativt hänseende. Utbildningen tillgodoses nödortfigt genom kurser för hjälpskolelärare i Stockholm och Göteborg. Kursen i Stockholm pågår 18 veckor och har 14 deltagare; i Göteborg omfattar utbildningstiden 12 veckor och där utbildas 10 lärare. Alltså har årligen utbildats 24 hjälp-

klasslärare. Detta bör ses mot bakgrunden av den undersökning, som gjorts av skolöverstyrelsens hjälpskolekonsulent och som redovisas i *Aktuellt från skolöverstyrelsen* 1955:19. Av denna undersökning framgår, att av de lärare som under läsåret 1954/55 undervisade i landets cirka 1 200 hjälpklasser endast omkring 25 procent hade särskild utbildning för denna betydelsefulla uppgift.

Särskolelärarutbildningen är för närvarande uppdelad på i organisatoriskt avseende ganska väsensskilda linjer: en 2-årig vid särskoleseminariet i Stockholm för elever utan föregående lärarutbildning och en kurs på 20 veckor för folk- och småskolelärare. Sammanlagt utbildas 25 lärare varje år, vilket är otillräckligt. Vid särskolorna finnes nämligen läsåret 1954—1955 inrättade 246 tjänster. Av dessa hade endast 167 den specialutbildning, som erfordras för behörighet till fast anställning. Att ett så stort antal lärare saknar behörighet resulterar i täta lärarbyten, vilket framgår av att ej mindre än 65 tjänster av de 246 ledigförklarats under året. Ett sådant förhållande måste menligt inverka på undervisningens resultat, eftersom dessa barn mer än normala barn är beroende av att under ett flertal år få ha samma lärare.

Nackdelen av den nu differentierade utbildningen av speciallärare och fördelen med en enhetlig sådan har skolöverstyrelsen i sin motivering uttryckt sålunda:

Att den nuvarande utbildningen av speciallärare sker genom en kursverksamhet av provisorisk karaktär medför olägenheter av olika slag, bland annat vid rekryteringen av föreläsare och handledare. Svårigheter föreligger att förvärva och behålla goda föreläsare och handledare, vilket är till uppenbar nackdel för utbildningens nivå och enhetlighet. Ett specialpedagogiskt seminarium bör kunna vid sig knyta mer fast anställda lärare av god kvalitet, vilket bidrar till att förbättra utbildningen. Inrättas ett dylikt seminarium öppnas även möjligheter att till delvis gemensam utbildning sammanföra blivande speciallärare av olika kategorier. Kontakten mellan dem och det utbyte av synpunkter, som därigenom möjliggöres, synes kunna bli av värde för de blivande lärarna. Även i ekonomiskt hänseende synes en dylik gemensam utbildningsinstitution innebära fördelar. Utbildningstiden blir vidare, vid bifall till överstyrelsens förslag, utökad (två terminer) och särskollärarutbildningen enhetligt organiserad. Överstyrelsen beräknar, att seminariet kan mottaga 60 elever, därav 45 hjälpklasslärare och 15 särskollärare. Detta innebär en fördubbling av antalet utbildade hjälpklasslärare. Enligt överstyrelsens beräkningar kommer en utbildning av 15 särskollärare per år att i fortsättningen tillgodose behovet.

Undervisningen av barn med läs- och skrivsvårigheter kräver ökad uppmärksamhet. Då denna gren av specialundervisningen är jämförelsevis ny, är av naturliga skäl tillgången på utbildade lärare för uppgiften synnerligen begränsad. Det är därför en angelägenhet av största vikt att möta det växande behovet av speciallärare på detta område genom en väl tillrättad lärarutbildning.

Även denna utbildning bör enligt överstyrelsens mening knytas till seminariet, under läsåret 1956/57 i form av en 3-veckorskurs, tillgänglig för 30 deltagare.

Liksom tidigare beräknar överstyrelsen även nu, att för såväl döv- som blindläraraspiranter viss del av utbildningen skall kunna förläggas till specialpedagogiska seminariet.

Även andra lärarkategorier bör beredas tillfälle att bevista enstaka föreläsningar eller delta i vissa föreläsningsserier. Därigenom skulle en ytterli-

gare förstärkning av utbildningen på här ifrågavarande område kunna ske och seminariets kapacitet rationellt kunna utnyttjas utan att detta skulle medföra extra kostnader.

Utskottet. Med avstyrkande av bifall till motionerna I: 262 och II: 415 tillstyrker utskottet, att ifrågavarande anslag i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag för nästa budgetår uppföres med 70 000 kronor.

Med anledning av det i motionerna I: 263 och II: 402 framställda yrkandet får utskottet framhålla angelägenheten av att en förbättring av utbildningsmöjligheterna för särskollärare och lärare för specialundervisning i folkskolan snarast möjligt kommer till stånd.

Utbildningen av särskollärare sker nu i form av en tvåårig seminarieutbildning vid särskoleseminariet, öppen för elever utan föregående lärarutbildning, och en med hjälpklasslärareutbildningen i Stockholm samordnad kurs om 20 veckor för lärare med folk- eller småskolläraryxamen. Utskottet finner det uppenbart, att väsentliga fördelar skulle vinnas med en till det av skolöverstyrelsen föreslagna seminariet förlagd, enhetligt organiserad särskollärarytbildning.

För närvarande utbildas vid härför särskilt anordnade kurser totalt 24 hjälpklasslärare årligen. Angelägenheten av att den nuvarande utbildningskapaciteten snarast utökas belyses av att läsåret 1954/55 endast något mer än en fjärdedel av de lärare, som undervisade i hjälpklass, hade speciell utbildning härför. Enhetsskolan avses skola även på högstadiet mottaga hjälpklass elever, vilket i föreningen med en årlig ökning av antalet hjälpklassavdelningar inom folkskolan med omkring 100 kan förväntas medföra en ännu mera markant brist på hjälpklasslärare, därest hjälpklasslärareutbildningen icke intensifieras inom en snar framtid.

Vid det av skolöverstyrelsen föreslagna specialpedagogiska seminariet skulle enligt överstyrelsens beräkningar årligen kunna utexamineras 45 hjälpklasslärare, vilket innebär en icke oväsentlig ökning i förhållande till den nuvarande utbildningskapaciteten.

Utskottet förutsätter, i anslutning till vad i motionerna I: 263 och II: 402 påyrkats, att Kungl. Maj:t så snart omständigheterna det medger för riksdagen framlägger förslag om inrättande av det av skolöverstyrelsen föreslagna specialpedagogiska seminariet. Utskottet förordar, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet sålunda anfört.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må,

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 262 och II: 415, till *Särskoleseminariet i Stockholm* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 70 000 kronor;

b) i anledning av motionerna I: 263 och II: 402 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört angående ett specialpedagogiskt seminarium.

24:o) **Bidrag till Ericastiftelsen.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 204, s. 474—477), vilket innebär en anslagshöjning med 12 200 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Bidrag till Ericastiftelsen* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 119 300 kronor.

25:o) **Psykologisk-pedagogiska institutet: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (punkt 227, s. 536 och 537) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för psykologisk-pedagogiska institutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57, dels ock till Psykologisk-pedagogiska institutet: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 77 800 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått

dels den i det föregående under punkten 1 angivna motionen I: 431 av herrar *Arrhén* och *Magnusson*, vari hemställts, såvitt här är i fråga, att riksdagen måtte besluta att anslå för avlöning av en skolpsykolog beräknat belopp åt statens psykologisk-pedagogiska institut för att möjliggöra inledandet av den biträdande verksamhet i samband med bearbetande av försöksverksamhetens resultat, som man år 1950 avsåg borde tillkomma institutet,

dels ock de i det föregående under punkten 4 angivna motionerna I: 421 och II: 513 av herr *Lindblom m. fl.* och herr *Ohlin m. fl.*, i vilka [punkt I. C c)] hemställts, såvitt här är i fråga, att riksdagen måtte besluta att från och med budgetåret 1956/57 statens psykologisk-pedagogiska institut sammanslås med lärarhögskolan, varvid personaltjänsterna överföres dit, medan styrelsen för institutet tills vidare och i avvaktan på Kungl. Maj:ts ställningstagande till övriga delar av psykologutredningens förslag måtte få till uppgift att liksom hittills fördela forskningsanslag.

Kungl. Maj:ts förslag innebär en automatisk anslagshöjning med 8 200 kronor.

Utskottet biträder Kungl. Maj:ts förslag och får, med hänvisning till sina ställningstaganden under punkterna 1 och 4 i det föregående, avstyrka bifall till de i motionerna I: 431 samt II: 421 och II: 513 framställda yrkan- dena, såvitt här är i fråga.

Utskottet hemställer förty,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I: 431 samt I: 421 och II: 513, samtliga motioner såvitt här är i fråga,

a) godkänna följande avlöningsstat för psykologisk-pedagogiska institutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	2 900
2. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ..	60 100
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	14 800
	Summa kronor 77 800

b) till *Psykologisk-pedagogiska institutet*: *Avlöningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 77 800 kronor.

26:o) **Psykologisk-pedagogiska institutet: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 228, s. 537), vilket innebär anvisande av samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Psykologisk-pedagogiska institutet*: *Omkostnader* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 13 200 kronor.

27:o) **Psykologisk-pedagogiska institutet: Bokinköp och bokbindning vid pedagogiska biblioteket.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 229, s. 537 och 538), vilket innebär anvisande av samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Psykologisk-pedagogiska institutet*: *Bokinköp och bokbindning vid pedagogiska biblioteket* för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 17 500 kronor.

28:o) **Psykologisk-pedagogiska institutet: Undersökningar och kurser.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 230, s. 538), vilket innebär anvisande av samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Psykologisk-pedagogiska institutet*: *Undersökningar och kurser* för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 160 000 kronor.

Stockholm den 4 maj 1956

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Gustaf Karlsson, Ohlon, Leander, Näs-gård, Gillström, Näsström, Boman, Einar Persson, Birger Andersson, Elf-ving, Nils Theodor Larsson, Rikard Svensson, fröken Ranmark och herr Arrhén; samt

från a n d r a kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malm-borg i Skövde, Bergström, Andersson i Malmö, Åkerström, Hoppe, Stax-äng, Widén, Johansson i Mysinge, Jansson i Kalix, fröken Vinge, herrar Svensson i Stenkyrka, Blidfors och Helén;

dock att herr Persson i Växjö deltagit vid behandlingen av punkterna 8—28 i stället för herr Åkerström och fröken Ager vid behandlingen av punkterna 16—28 i stället för herr Helén.

Reservationer

1) under a v d e l n i n g I (Försöksverksamheten med nioårig enhets-skola m. m.) av herrar *Arrhén, Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 21, som börjar med »Utskot-tet vill» och slutar med »sig gällande», bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill inledningsvis uttala, att enligt utskottets uppfattning den pågående försöksverksamheten med enhetsskoleorganisation skall ut-mynna i en obligatorisk, organisatoriskt sammanhållen nioårig skola. Enligt utskottets mening är det angeläget, att den nya skolan skall kunna mera allmänt genomföras så snart sig göra låter. Dessförinnan måste emel-lertid klarhet och enighet skapas i fråga om de detaljer och moment i en-hetsskolans organisation och inre arbete m. m., beträffande vilka oklarhet och delade meningar ännu kan råda. För att ge tillräckligt underlag härför måste, såsom departementschefen framhållit, försöksverksamheten erhålla förbättrade arbetsbetingelser och ytterligare möjligheter till ändamålsenlig variation av försöken i olika hänseenden. Utskottet delar också departe-mentschefens mening, att en ökad omfattning av försöksverksamheten är angelägen med hänsyn till önskvärdheten av att ytterligare sammanhäng-ande försöksregioner åstadkommes och till det förhållandet, att det utan en verksamhet i större omfattning icke torde vara möjligt att vid bearbet-ningen av erfarenheter och resultat göra det tillräckligt representativa urval i olika hänseenden, som från vetenskapliga synpunkter kräves. Ut-skottet vill dock påpeka, att dylika försöksregioner rimligtvis redan fin-nes för kategorien städer och tätorter, inte minst genom tillkomsten av försöksområdet »Söder om Söder» i Stockholm. Det angivna behovet kan

i övrigt fyllas därigenom, att man inriktar sig på att sammanställa ett eller ett par representativa områden, där landsbygden och dess förhållanden dominerar, allt i överensstämmelse med en grundläggande uppfattning om att det rör sig om en försöksverksamhet. Den platsbrist, som för närvarande gör sig gällande i realskolan, bör mötas med de åtgärder, som föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition nr 123.»

dels ock det stycke i utskottets yttrande på s. 23, som börjar med »I motionen I: 432» och slutar med »riksdagens åtgärd», bort ha följande lydelse:

»I motionen I: 432 har föreslagits, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om försök inom enhetsskolans ram 'med genomförd klassdifferentiering från klass 5 med barn, som då bedömdes lämpade för studier i högre skola med hjälp av testning, betyg och lärarnas omdöme, ungefär efter majoritetens mening i 1940 års skolutredning, samt dessutom differentiering under samma förutsättningar från klass 7 efter viss ämnesdifferentiering i klasserna 5—6, ungefär i överensstämmelse med minoritetens mening i 1940 års skolutredning, eller efter de synpunkter, som realskoleutredningens betänkande (SOU 1955: 53) nyligen redovisat (huvudalternativ A)'. Med hänvisning bland annat till vad utskottet nyss anfört om differentieringsfrågans fortsatta prövning anser utskottet att ifrågavarande motion icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet vill här erinra om särskilda utskottets skrivning vid 1950 års riksdag, då det i andra punkten av dess hemställan talades om 'allsidiga försök... angående de för enhetsskolan ändamålsenliga organisations- och arbetsformerna' samt då det i utskottets kommentar ytterligare hette: 'Olika former av linje-, klass- och ämnesdifferentiering böra därvid komma till användning'.»

2) under a v d e l n i n g II (Anslagsberäkningar för budgetåret 1956/57) vid *punkten 1* (Skolöverstyrelsen: Avlöningar) av herrar *Arrhén*, *Skoglund* i *Doverstorp* och *Staxäng*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till det i motionerna I: 276 och II: 533 framställda yrkandet om en minskning med 39 500 kronor av förevarande anslag samt att till följd därav utskottets hemställan under I. bort ha följande lydelse:

»I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 276 och II: 533 ävensom med avslag å motionerna I: 250 och II: 425, I: 267 och II: 388, I: 431 samt — i vad de avser medelsanvisningen — I: 421 och II: 513, samtliga motioner utom I: 250 och II: 425 såvitt här är i fråga,

b) godkänna följande avlöningsstat för skolöverstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 578 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	265 000
3. Arvoden till experter och tillfällig personal m. m., <i>förslagsvis</i>	120 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	1 530 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	767 500

Summa kronor 4 260 500

c) till *Skolöverstyrelsen*: *Avlöningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 4 260 500 kronor;»

3) under avdelning II vid *punkten 4* (Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar) av herr *Ohlon*;

4) under avdelning II vid *punkten 8* (Folkskoleseminarierna: Avlöningar) av herr *Persson* i Växjö;

5) under avdelning II vid *punkten 16* (Statens skolköksseminarium: Avlöningar) av fröken *Ager*;

6) under avdelning II vid *punkten 18* (Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala) av herrar *Ohlon*, *Malmberg* i Skövde, *Widén*, fröken *Vinge* och fröken *Ager*, vilka ansett, att utskottet bort i anledning av motionen I: 268 tillstyrka ett förhöjt driftbidrag till fackskolan och att utskottets yttrande och hemställan därför bort ha följande lydelse:

»Då lärarinneutbildningen på det husliga området för närvarande är föremål för utredning har utskottet icke funnit sig berett att biträda det i motionen I: 268 framställda yrkandet om lönegradsuppflyttning för fem ordinarie fackläartjänster och nedsättning av undervisningsskyldigheten för en dylik tjänst.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår är fackskolans ekonomiska ställning för närvarande mycket svag. Detta förhållande har även vitsordats av skolöverstyrelsen. Med hänsyn härtill anser utskottet sig böra i anslutning till vad i motionen I: 268 påyrkats tillstyrka, att driftbidraget till skolan höjes med det av skolöverstyrelsen äskade beloppet av 10 000 kronor.

Utskottet hemställer förty,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 268, till *Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 707 300 kronor.»